

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

ARALIK 1973

İÇİNDEKİLER :

Folklor, Müzik Eğitimi ve İki Sorun	Edip GÜNAY
İğdir'da Başlık ve Mehir	Nejat BİRDOĞAN
Bayburt'ta Sağlık Folkloru	Dr. Saim SAKAOĞLU
Kitaplar Arasında "Evlerin Önü"	Muzaffer UYGUNER
Toroslar'da Görümlüğe Çıkan El Sanatları	C. Necati ÜÇYILDIZ
Kuşlar (Eski Türk Destanı, Halk Şiiri ve Hikâyelerinde) -2-	Murat URAZ
Unesco Millî Komisyonu Gelenek, Halk Sanatı ve Ed. na önem verecek T.F.A. Fikret Otyam'ın "Gide Gide Anadolu" Fotoğrafları	T.F.A.
Senirkent'te Nişan Gelenekleri	Muhsin DURUCAN
I. Uluslararası Türk Folklor Semineri	İhsan HİNÇER
Gerçek Kelimesi Üzerine	Abdülkadir İNAN
Malatya Manileri	Ahmet ŞENTÜRK
Şarkışla ve Yöresi'nden Bilmeceler	M. Sabri KOZ
Acıyurt Köyünden Bir Masal : Kustum Kusak	Doğan KAYA

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 293

KURUŞ: 250

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

esnaf ve
sanatkâra

(Basın: 20946/60539 — 138)

EM

345

C VİTAMINLI
PORTAKAL ÖZÜ

Oralet

Bir bardak suya
bir kaşık ORALET
koyarak taze
PORTAKAL SUYU
içebilirsiniz.

(Radar : — 139)

**HOS
BAG**

**SARAP
SANAYİNDE
KALİTE ve NEFASET
ÖRNEĞİNİ YİNE
TEKEL
SUNAR**

(Basın : 60255 — 141)

**TÜRKİYE
GARANTİ BANKASI A. Ş.**

KURULUŞ : 1946

**YURT İÇİNDE
214 ŞUBE**

Tasarrufu teşvik ikramiyelerinde
7,5 MİLYON LİRA
para ikramiyeleri

**TÜRKİYE
GARANTİ BANKASI**

(Folklor : 140)

**ANADOLU
BANKASI**
SİZİN EŞİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
kısacası
AİLENİZİN BANKASIDIR

(Folklor : 142)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

6825

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

**AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER**

NO. 293

ARALIK 1973

YIL : 25 — CİLT : 15

Folklor, Müzik Eğitimi ve İki Sorun

Yazan : Edip GÜNAY

"Folklor"un bilim olarak fonksiyonlarını kısaca özetlersek :

- 1 — İnceleme alanına giren objeleri, ilişkileri ve oluşumları betimlemek,
- 2 — Gözlenen durumlardan yararlanarak gözlenmeyen ya da gözlenemeyen durumlar hakkında yordamlarda bulunmak.
- 3 — İstenen sonuçları elde edebilmek için, gerekli koşulları kontrol olanaklarını geliştirip uygulamaya koymak (1).

Bilimin bu üç işgörüsünden son ikisini bir kenara bırakarak birincisi üzerinde duralım; Müzik dalında Türkülerin, Oyun Havalarının, Halk Çalgılarının derlenmeleri, bu değişkenlerin bölgeden bölgeye, çağdan çağa gösterdikleri değişmeler, gelişmeler folklorun bilim olarak birinci görevi olan "betimleme"ye girer.

Teknolojinin, iletişim araçlarının gelişimi ile yaygınlaşması, ulaşımın kolaylaşması, sosyal ve ekonomik değişmeler ve etkileşimlerin yoğunlaşması sonucu, bir tür kültür ürünü olan halk türkülerimiz ve oyun havalarımız unutulup azalmakta veya değişmektedir. Halk Çalgılarımız ise kıydan köşeden zamanla kaybolmaktadır. Gerek çok sesli çağdaş müziğimiz ve gerekse okul müziğimizin hiç değilse belli bir aşamada kökeni olarak, çevre kültüründen evrensel kültüre uzanacak yaratılarında, çok gerekli olan hazinenin, yavaş yavaş eksilmekte oluşu gibi problematik bir durum bizi ister istemez bu konuda çözüm yolları aramaya zorlamaktadır.

Derlemeler konusunda, müzik öğretmenlerinden ve Eğitim Enstitülerinin Müzik Bölümlerinde okumakta olan müzik öğretmenlerinden geniş çapta yararlanmak ülkemizde henüz el atılmamış konulardan biridir. Yabancı ülkelerde okul programlarına (Örneğin: Batı Almanya'da bundan on yıl kadar önce) konmuş olmasına rağmen bizde Folklor, değil orta dereceli okullarda, müzik eğitimiye yetiştiren kurumlarımızda bile henüz başlı başına bir ders olarak konulmamıştır. Eğitim Enstitülerinin dört yıla çıkarılmaları gerçekleştirildiğinde programa eklenecek derslerden ilki herhalde "Folklor" olmalıdır. Elimizde bugün için böyle bir imkân olmadığına göre, başka tedbirler alarak derleme işini hızlandırmak mümkündür. Örneğin verilecek zincirleme konferanslarla, ve bu konferansların devamı olarak açılacak yaz kursları ile bu sahada insan gücü yetiştirmek mümkündür. Bugün Eğitim Enstitülerinin Müzik Bölümlerinde okumakta olan 250 kadar müzisyen genç ile yurtta ki 1000'e yakın müzik öğretmeni içinden, yeteneği, kişilik özellikleri ve motivasyonları uygun olan büyükçe bir grup yetiştirilerek meydana getirilecek güçlerden yararlanmanın çeşitli çareleri araştırılmalıdır. Diğer taraftan kıyafetler ve eşyalar için Resim-İş Bölümlerinden, Halk oyunları için ise Beden Eğitimi Bölümlerinden yararlanılabilir düşüncesindeyiz.

Folklor araştırmalarından elde edilen ürünlerin ve onların analiz ve değerlendirilmesi

İğdir'da Başlık ve Mehir

Yazan : Nejat BİRDOĞAN

zorunluluktan doğmuş. Ben İğdir'daki türünü anlatacağım.

Kız tarafı, oğlan tarafından kız istemeye gelecekleri haberini alınca aile büyükleri toplanırlar. Burada ya kız babası istenecekleri kendisi ister, veya gene aile erkeklerinden birini vekil kılar. Bu vekile kesinlikle uymak zorunluğu vardır. Oğlan tarafının geldiği gece "Allahın emri, peygamberin kavli ile" kız istendikten ve "kısmetse olur" yanıtı alındıktan sonra kız babasından istedikleri sorulur. Kız babası yukarıda söylendiği gibi kendi veya vekili kanalı ile istediklerini yazdırır. Bu istekler arasında şunlar vardır:

Ya topluca (zamana veya erkeğin madde olanaklarına göre) bir para istenir, veya paradan vazgeçilir mal istenir. Şöyle ki;

Toplu para istenmişse bu para kuruşuna kadar kızın kocasının evine götürüleceği eşyalarına, giyimine ve düğün masrafına harcanır. Bu paradan son zamanlara kadar kız babasına bir şey kalmazdı.

Para istenmeyip de mal isteniyorsa bunların arasında da şunlar görülürdü:

Örneğin; oturma, yatak, yemek odalarının gerektirdiği eşyalar. Kızın takısı dediğimiz süs eşyaları. Kızın yazlık ve kışlık giyecekleri. Düğünde konuklara verilecek yemek için gerekli bütün yiyecek malzemeleri.

Bu isteme saptayabildiğimiz kadarıyla toplumun ilk dönemlerindeki istekler. İğdir'da yetişebildiğim en yaşlı kişiler kendi gençliklerindeki bu istekleri yukarıdaki gibi yazdırdılar. Daha sonra ise bu isteklere kimi yozlaşmalar katıldı. Şöyle ki;

Bazı ailelerde khalet (hilat) denilen bir istek görülmektedir. Bu istek kızı değil de kızın anne, baba ve kardeşlerini amaç tutar. Onların düğündeki giyimlerinin yapılmasını oğlan üzerine bindirir. İğdir'da Azerbaycandan göçen aileler yüzyıl önceki mutlu dönemlerinde başlık istenmediğini, daha doğrusu gerek duyulmadığını söylemişlerdi. İşte bu başlık istenmeyen erkekler gerdek gecesinden sonra kızın ana, babasını ziyaret eder "süt helallığı" denilen bir armağan ile minnetini anlatmış.

kendi olanakları ile bir ustadan Bağlama öğrenmiş öğrenciler veya gene bir fırsatla bağlama öğrenmiş olan müzik öğretmeni yolu ile okullarımızda bazı etkinlikler yapılmış ise de köklü bir şekilde okul çalgılarımız arasında yer alamamıştır. Bir okul çalgısı olarak Bağlamanın taşıyabileceği değerlerin neler olabileceği konusundaki tartışmayı bir kenara bırakarak, bu arada şunu da belirtmekte yarar var sanıyoruz : Eğitim Enstitülerinin öğretim programlarına (4) bağlama, esas çalgıların yanında bir sömestr süresince öğrenilecek bir okul çalgısı (gençlik çalgısı) olarak konulmuş olup, Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümünde 1972—1973 yılından başlayarak öğrenimine geçilmiştir.

Bugün Türkiye'de Okul Müziği Çalgısı olarak geniş şekilde yayılmaya başlayan Blokflütü çok benzeyen bir Halk Çalgımız vardır: Dilli Kaval. Bu çalgı Türk Müziğinin özelliklerine göre yapılmakta olduğundan ses aralıkları Blokflütünkine uymamaktadır. Fakat istenilirse Dilli Kaval'ı tampere sistem'de yapmak ve Türk Okul Müziğine sunmak olanağı vardır. Kuşkusuz onu hiç değiştirmeden, bugünkü yapısına uygun olarak okul müziği yapıtları yazmak yolu ile onu kullanmak olanağı da vardır. Böylece çocuklarımız kendi malımız olan bir çalgı ile kendi kültürlerinin ürünlerini veya bu ürünlere dayalı olarak yaratılmış ezgileri çalabilecekleri bir müzik dünyasına ve eğitimine kavuşacaklardır. Bu biçimdeki bir müzik eğitimi onlar için daha canlı, daha renkli ve daha kendiliğinden olacağından okul müzik eğitiminin kazancı büyük olacaktır. Tamamiyle kendi kültürümüzün özelliklerine göre yazılacak "Kaval Metodları" ile ve Blokflüt ailesi gibi bir "Kaval Ailesi" meydana getirerek çok sesli Türk Okul Müziğinde verilecek örneklerle "Kaval Edebiyatı" nı kurup zenginleştirmek olanağı vardır. Klânetin bugün Halk Oyun Ekiplerinde (Örneğin: Silifke Oyun Ekibi) kullanılmasının birçok nedenlerinden biri, bu konuda kullanıla nefesli çalgıların, (Örneğin: Zurna'nın) ülkemizde geliştirilmemiş olmasıdır. Bu nedenle bu ihtiyaç başka kültürlerin geliştirerek teknolojisini kurduğu günümüzün Klânet'i ile giderilmektedir. Demek biz çalgılarımızı çocuk-

rilmelerinden elde edilen bilimsel verilerin bugünkü eğitim hayatımızda kullanılmalara da ayrı bir konu olup buna "Folklorla İlgili Eğitim Tekniği" ve buna ilişkin bilgiye de "Folklorla İlgili Eğitim Teknolojisi" demek herhalde yanlış olmaz. Folklor araştırmalarından elde edilen bulguların doğrudan doğruya kullanılmalara mümkün olduğu gibi, bu bulgulardan yola çıkarak ve kendine özgü teknikler deneyip geliştirerek yeni yeni örüntüler meydana getirmek müzik eğitiminde özellikle son yıllarda daha yoğun olarak denemektedir. Kıvanç verici bir gelişmeyi böylece belirttikten sonra buna çok ters düşen ilginç bir sorunu ele alacağız: Türk Okul Müziğinde kullanılacak çalgılar neler olmalıdır? Eski yıllarda ve günümüzde ele alıp geliştirdiğimiz bir Türk Okul Çalgısı var mıdır?

Cumhuriyetin ilânından bir süre sonra Türk Okul Müziğinde Mandolin kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonraları, ilkokullara öğretmen yetiştiren kurumlarda bu çalgının öğretilmesine hız verilmiştir. Öğretmen yetiştiren bu kurumların ve ayrıca müzik öğretmenlerinin çoğalması, ilkokullarda bu çalgının yayılmasını sağlamıştır. Aileler adeta birbirleri ile yarış edersine çocuklarını mandolin kurslarına yollamışlardır. Bu arada ilk Türk Mandolin Metodu da yazılmıştır (2). Zamanımızda ise mandolin öğrenme isteğinde azalmalar görülmektedir. Nedenler arasında Melodika, Gitar sayılabilirse de herhalde bu sıralamaya eklenecek en önemli çalgı, 1953 lerden bu yana ülkemize girmekte olan Blokflüt'tür. 1965 yılında yazılmış olan ilk Türk Blokflüt Metodu (3) ile ve bu çalgının yapımını Almanya'da öğrenmiş olan bir müzik öğretmenin etkinlikleri sonucu son yıllarda ülkemizde öğrenilme hızı artmış, yabancı ülkelerden yapılan ithali de buna paralel olarak hızlanmıştır. Günümüzde, ilkokullarımızda kullanılan bir okul çalgısı niteliğini kazanmaya doğru bir görünüm göstermektedir. Mandoline tercih edilme nedenleri arasında bu çalgının taşıdığı niteliklerin de kuşkusuz büyük payı vardır. Fakat bütün bu çalgılar bizim okul müziğimize ve dolayısıyla kültürümüze başka kültürlerden gelmektedirler. Hiçbiri kendi öz çalgımız değildir. Ve bugüne kadar

larımızın, gençlerimizin ve giderek halkımızın bugünkü müzik ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde geliştirmedik

Çocuklarımız için kaval'ı olmasa bile bir başka çalgıyı, onların müzik hayatına armağan edebilmeliyiz. Gençler ve yetişkinlerce Bağlama'nın yanında, söylenilen şarkılara çok sesli olarak eşlik edebilecek bir çalgı bulup geliştirmeliyiz. Yoksa Gitar daha çok yayılacak, Mandolin ve Blokflüt gibi denenecektir.

(1) Hüsni ARICI, İstatistik Yöntemler ve Uygulama. Hacettepe Üniversitesi Basımevi, Ankara — 1972, Sayfa : 3 ve 93.

(2) Akif Saydam - Saip Egüz, Yeni Mandolin Metodu. Erkek Tek. Öğ. Ok. Mat, 1950.

(3) Yalçın Yüreğir — Saadettin Ünal, İlk Müzik Öğretimi ve Flüt Metodu. Kemal Matbaası — Adana, 1965.

(4) Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, 1 Haziran 1970 tarih ve sayı: 1609.

Son zamanlarda bu kavram süt parası durumuna döndü ve zorunlu bir durum aldı. İğdirdaki aşiretlerde de başlık bütün koyuluğu ile vardır. Yalnız aşiretlerdeki istek birimi büyük baş hayvan ve özellikle toklu ve atdır. 100 toklu, 2 at gibi... Aşiret isteklerinde mutlaka silâh da vardır. Aşiretlerde süs eşyası ve ev eşyası bulunmaz. Bu toklular ve atlar kızın evinde kalır. Oğlan tarafına gitmez.

Acaba kız tarafının bu istekleri kesinlikle bir buyruk mudur? Hemen yerine gelir mi? Bu soruların yanıtı "hayır"dır. Şimdi de bunu görelim. Oğlan tarafı kız istemeye gittiğinde gidenler iki tür insandan oluşur. Birisi oğlanın akrabaları, diğeri de çevrenin ve özellikle kız tarafının sevip saydığı kişilerdir. Bu ikinci kişiler kız tarafı üzerindeki saygılarına güvenerek ve ayrı ayrı kendilerini öne sürerek isteklerde indirim yaparlar. Yani, her biri için ayrı ayrı isteklerden düşüm yapılır. Bu şekilde bir sonuca varıldıktan sonra istekler bir kâğıda yazılır. Tanıklar da bu kâğıdı imzalarlar. Bu anda bir de mehir ortaya çıkar. Medeni Kanun'un olmadığı dönemlerde kızın eksikliğini, bir eşya gibi kullanılıp atılmasını önleyecek bir çaredir mehir. Mehir, çeşitli yerlerde çeşitli anlamlara gelmektedir. İğdirdaki anlamı şudur: Eğer ileride oğlan, kızı bırakırsa kızı belli bir para ödiyecektir. Bu paraya mehir denir. Mehir de başlıkla birlikte bir kâğıda yazılır ve tanıklarca da imzalanır. İleride bir boşanmaya (dinsel) gerek görüldüğünde boşanmayı şer'an yerine getirecek din hocası kız tarafına sorar.

— Mehrinde birşey var mı?

Eğer mehir varsa ve ödenmemişse hoca boşanmayı yerine getirmeyiz. Bu bakımdan İğdir şiş geleneklerine göre bir adam öyle "boşandım" demekle eşini bir hamlede kaldırıp atamıyor. Hocanın onaylaması gerektir. İşte mehir ödenmemişse bu boşanma olmuyor ve o kadının ilerideki bütün madde ve ahlâk sıkıntıları aynı ile kocasına geçiyor. İkinci bir dinsel nikâh da o adama düşmüyor.

Erzincan ve Sivas Alevilerinde yol gereği olarak ilk dönemlerde başlık görülüyor. Dedelerinden tesbit ettiğime göre yolun bu konudaki gereği "mehr-i me-

celle" denilen ve yukarıda bizim İğdir geleneklerinde süt helâllığına benzeyen türmüş. 12 dirhem gümüşten oluşan bu kız anasına verilen armağan üzerinde tartışma yapılamaz. Kesindir. Başlık ise son zamanlarda görülmeye başlamış. Bazan ileriye gidilip yozlaşma görününce tarikat pirlerinden birisi ortaya çıkarmış ve dermiş ki;

— Nedir bu iş. Başlık bizim yolumuzda var mı? İzin vermiyorum. Ama ancak kız yanının durumu iyi değilse oğlan yanı gücü yettiği oranda birşeyler yardım etsin.

Durum böylelikle iyiye bağlanırmış. Alevi kızlarında da çeyiz yazılarak tanıklarca imzalanırmış. Alevilerde boşama olmadığına göre bunun nedenini sormuştum. Demişlerdi ki;

— Evet bizde boşama yoktur. Ancak yoldan iki kişi zina yaparsa yolun ve toplumun dışına kovulur. Yoldan bir kadın dışarıdan birisiyle zina yaparca recmedilir. Ancak bu demek değildir ki erkek ne denli kötü olursa olsun kadın onun bütün kötülüklerine boyun eğecektir. Burada kız sahiplerinin tarikat büyüklerinin iznini ve çayını alarak kızlarını yukarıda yazılan çeyizleriyle birlikte geri almaları mümkündür.

İşte bu mehr-i mecellenin alevi mecelle-sinden (yazılı olmasa bile) alınmış olması mümkündür. Ahmet Cevdet Paşa'nın Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye adlı medeni kanun kitabında başlıkla ve mehirle ilgili bir madde yoktur. Bu sistemin halk arasında ve yol gereklerinde yaşadığı görülüyor.

Malatya yöresinde başlık genellikle altın takıları da kapsamaktadır. Buna o yörede "kalın" diyorlar. Başlığın büyüklüğü bu takılarla anlaşılıyor.

Araştırmalar sonunda gördüm ki,

Kadınların da erkekler gibi tarlalarda, bahçelerde çalışma zorunluğu olan yerlerde kız çocuğu baba evinden ayrılırsa ister istemez bir emek eksikliği oluyor. İşte kız tarafı gerek bu eksikliği gidermek için gerekse düşün masraflarından bir parça olsun kurtulmak için bu başlık çaresine elvuruyor. Eğer başlık çok yüksek tutulup, indirim de yapılmıyorsa bu kızın verilmek istenmediğine işarettir. Kız tarafı zengin, oğlan tarafı fakir ve oğlan iyi ise başlığa İğdirde gerek görülüyor.

Bayburt'ta Sağlık Folkloru

Yazan : Dr. Saim SAKAOĞLU

Türk Halkının, bilhassa köylüsünün çeşitli hastalıklara karşı tatbik ettiği bazı ilaçlar vardır. Bunlar çeşitli muamelelerden sonra hastaya tatbik edilir. Aşağıda, Gümüşhane'ye bağlı Bayburt ilçesinin Rüştü köyünde itibar edilen bu ilaçlardan bazıları verilmektedir. Bu bilgileri Rüştü köyünden olup (doğumu 1946) halen aynı ilçenin Kabaçayır (Kaliskavar) köyünde öğretmenlik yapan Aslan Tan'ın yardımları ile elde edebildik. Kendisine teşekkür ederiz.

İlaçları ham maddelerini göz önüne alarak 4 gruba ayırdık. Böylece istifadeyi daha kolay hale getirdiğimizi sanıyoruz.

HAYVANLARLA İLGİLİ İLAÇLAR

Eşek beyni : Erkeklerle karılarını döğmemeleri için yedirilir.

Eşek dili : Huyu kötü olan erkeklerle yedirilir.

Eşek sütü : Kötü huylu olmasın diye küçük çocuklara içirilir.

Horoz boynu : Çocuklarının boynu dik olsun diye anneler yer.

Karatavuk : Zatürrie hastalığına iyi gelir.

Kirpi : İşkembesi romatizmaya iyi gelir.

Köpek kılı : Bu kıldan yapılan kâğıt nazara iyi gelir.

Köpek pisliği : Kellere sürülürse iyi gelir.

Kurbağa ölüsü : Baş ağrısına iyi gelir.

Kurban gözü : Kesilen kurbanın gözü çibanlara iyi gelir.

Leylek pisliği : Dertlilere içirilir.

Örümcek : Kanayan yere basılırsa kan durur.

Serçe gübresi : Kulakları yara olanlara iyi gelir.

Ten böceği (hamam böceği) : Çayla kaynatılıp sancılananlara içirilir.

Yılan : Ölçülürse saçlar uzar.

Yılan kavi : Huyluların boğazına sarılırsa iyi gelir.

BİTKİLERLE İLGİLİ İLAÇLAR

Arpa : Kavrulmuş arpa öğütülür, taze

yağla soğan birbirine katılır ve yanıklara sarılır.

Bürümcük otu : Su yollarının kapanmasına, romatizmaya ve mayasılı iyi gelir.

Evelik kökü : Öksürüğü iyi eder.

Kara sakız : Burun kanamasına iyi gelir.

Kara sakız : Bel ağrısına iyi gelir.

Kuşburnu kökü : Mayasılı iyi gelir.

Pelit kökü : Taze yağ ile birlikte tuzlu balgama iyi gelir.

Soğan : Tuzla karıştırılırsa ağrılara iyi gelir.

YİYECEK — İÇECEKLE İLGİLİ İLAÇLAR

Hamur : Yağla karıştırılıp dolama olan yere sarılır.

Sigara : Külü kanı durdurmak için iyidir. Ayrıca akrebin soktuğu yere de sürülürse iyi gelir.

Şeker : Yakılıp buruna çekilirse kanamaya iyi gelir.

Şerbet : Sancılara iyi gelir.

Tereyağı : Şekerle karıştırılıp baş yarıklarına sürülür.

Turşu suyu : Burun kanamasına iyi gelir.

Tuz : Üzümle birlikte ezik yaralara iyi gelir.

Tuzlu su : Yanık ilacı olarak kullanılır.

Yağ : Şekertozu ile karıştırılıp ağza sürülürse burun kanamasına iyi gelir.

Yur yuğası (toprağın üzerinde açılan hamur) : İncik ve eziklere sarılır.

Yoğurt : Yanıklara iyi gelir.

ÇEŞİTLİ İLAÇLAR

Bardak vurmak (göbeğe) : Sancılara iyi gelir.

Çöplük : Buradan toplanan odun, çaput, kâğıt yakılır, mandanın huyunun giderilmesi için kullanılır.

Göztaşı : Sarı yaraya iyi gelir.

Kırk parçadan gömlek : Çocukları yamayanlar giyerler.

Sabun : Yağ ile karıştırılarak el kesiklerine sürülür.

Tüssü : İnek sancularına karşı iyi gelir.

"Evlerinin Önü,,

Yazan : Muzaffer UYGUNER

Cahit Öztelli, seçtiği halk türkülerini kalın bir ciltte topladı ve bu derleme Hürriyet Yayınları arasında "EVLERİNİN ÖNÜ" adı ile yayımlandı. Türkü, bir yanı ile ezgiye; öbür yanı ile de söze dayanır. Bir kitabın sayfaları arasına ezgiyi koymak pek mümkün değildir. Notaları da düzenleyip koysak ezgiyi gene de bulamayız. Bu nedenle, kitaplara ancak sözler konulmaktadır. Öztelli de bu ilkeden yola çıkarak türkülerini değerlendirmeyi uygun bulmuş ve sözleri güzel olan türkülerini seçip ayırarak düzenlemiştir kitabını. Kitabın önsözünde bunu kendisi de açıkça belirtmektedir. "En az beş bin türküyü gözden geçirerek kendi zevkime göre bir seçme yaptım. Türkü her şeyden önce bir edebi veri olduğundan, metinleri seçerken bu yönü gözden uzak tutulamazdı. Çünkü saz eşliğinde söylenen türküler ne denli değerden uzak olsalar, bu yönlerini belli etmezler. Oysa, yalnız metin olarak okuduklarında hemen sanat değerini belli ederler. İşte, metinlerin seçiminde sanat, yapı ve konu bakımından, kendi zevkimize göre çaba göstererek seçim yaptık, her konuda en iyileri bir araya toplamaya çalıştık".

Öztelli, kitabına bazı notalar da eklemiştir. Bu arada, bugünkü ulusal sınırlarımızın dışında yaşayan Türklerin türkülerini de kitabına katmıştır. Bunlar da kitabın değerinin artışında önemli iki etken olmuştur.

Kitaba, türkü ile ilgili bazı bilgiler verilerek girilmiştir. Öztelli, burada önce türkünün ne olduğunu açıklamakta, türkülerin doğuş ve yayılışları, yaşama gücü, çıkış yeri üzerinde durmaktadır. Türkü, bilindiği gibi, halkın ortak malı olan bir edebiyat türüdür; ağızdan ağıza aktarılır çok kez. Önceleri bir kişi yaratısı olarak ortaya çıkar ise de bir süre sonra bu kişi unutulur ve toplumun malı olur. Bize göre, türkünün bir de kalıbı vardır; fakat bu görüşümüz genellikle aykırı görüşlerle karşılaşmaktadır.

Öztelli, türkülerin konularını önce iki büyük kümeye ayırmaktadır bu kitapta :

Olaylı türküler, duygusal türküler. Bundan sonra da türkülerin 11 bölüme ayrıldığına değinmiş, fakat kitabında buna da uymadığını belirtmiştir. Onun bu kitapta uyguladığı ayırım;

Aşk türkülerini, Tören türkülerini, Ninniler, Ağıtlar, Doğa ve çoban türkülerini. Olaylı türküler, İş türkülerini, Mahpusane türkülerini, Askerlik türkülerini, Esnaf türkülerini, Esnaf türkülerini, Dinsel türkülerini, Oyun türkülerini; biçimindedir. Dış ülkelerde yaşayan Türklerin türkülerini ayrı bir bölümde toplu olarak vermiştir.

Türkülerini böyle bir takım ayırmalara tabi tutmak, Öztelli'nin de dediği gibi, gerçeklere her zaman uygun düşmemektedir. Türkülerini incelediğimizde görülüyor ki, bir kümeye giren türküyü öbürüne de sokmak mümkün olabilmektedir. Bir takım ayırmalar yapmak gene de zorunlu olmaktadır bazan. Bu zorunluk altında Öztelli de bir ayırım yapmıştır.

Öztelli, önsözde türkülerin nasıl yayıldıkları üzerinde durduğu gibi türkülerin dili, yapısı üzerinde de durmuştur. Ayrıca, saz şairlerinin hizmetini belirtmiş, türkülerde tarih olaylarının durumuna değinmiştir.

Daha sonra, türkülerin ayrılmaz ögesi olan saz üzerinde durmuş, halk musiki'sindeki usuller (Uzun havalar ve kırık havalar) hakkında bilgiler vermiştir.

★
EVLERİNİN ÖNÜ, karşılaştırmalar yapılan, bir türkünün başkaları ile ilintilerini ve ayrılıklarını belirten bir kitap değildir. Bu, bir seçmeler kitabıdır. Seçmeler için elbette söylenecek sözü olanlar bulunacaktır. Bu durum, her seçme için sözcük konusudur.

Öztelli, her bölümle ilgili olarak bazı kısa açıklamalar yaptığı gibi olaylı türkülerin olaylarını da vermiştir. Çeşitli notlar yanında kitabın sonuna eklenen sözlük ve kaynakça da kitabın herkesin yararlanabileceği yönleridir.

1 : Hürriyet Yayınları: 26 Anadolu Kitaplığı: 2. 880 sayfa, ciltli, 40 TL.

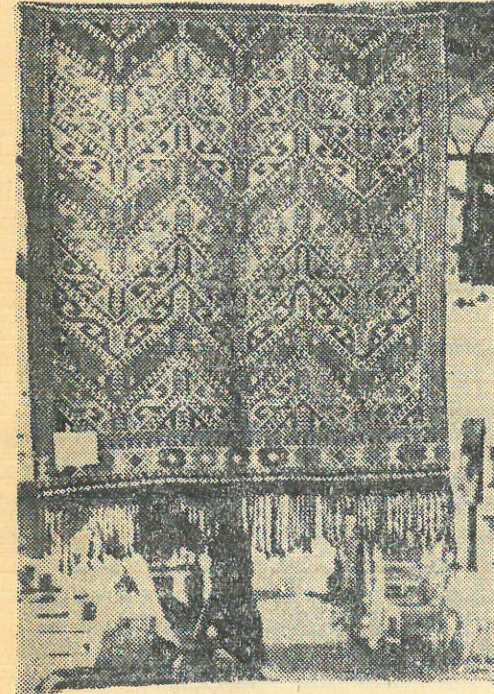
Toroslar'da Görümlüğe Çıkan El Sanatları

Yazan : C. Neca'ti ÜÇYILDIZ

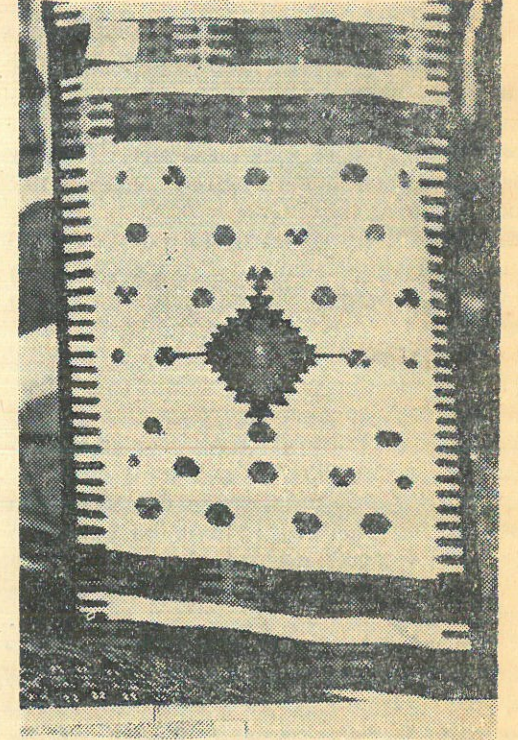
Cumhuriyetin 50. yılı dolayısıyla Silifke ve yöresi köylerinden derlenen el sanatlarının sergilendiğini gördüm. Sergiyi adım adım izledim. Coştum duygulandım, benliğime döndüm o mor, renk renk el sanatlarını görünce. O doğanın görünüşü yansımış bütün işlevlerde, Bir pıtrak bir tuz torbasında, bir at eğerindeki ala çulda, Orta Asya'dan gelen geleneksel desenler belirmiş o kızılalalarda, bezenmiş boy boy çullar, âlâ heybeler, âlâ çuvallar, seccadeler, köşe çulları, küçük çevreler, yazmalar.

Toroslarda yaşayan Türkmen olup halen geleneksel yaşamını sürdüren köylerde kadınların çulhalıklarda göz nurları dökerek, o yetenekli parmakları, ıstar tarasını sallamış, birer renk dünyası oluşmuş bütün sanatsal evren üstüne.

Deve, keçi, koyun çanlarını sergi salonunun girişine yerleştirmişler. Tavandan aşağıya sarkmış o çullar, heybeler. Her biri bir görümlük yarışı içinde. Bakıyor-

Bir Toros Seccadesi (Kızıl alası)

Bir Silifke "İteğv" (sofra örtüsü)...

sunuz, o size bakıyor. Gözleriniz ışıyor. Yeni bir duyum başlıyor sizde, benliğinizi anımsıyorsunuz. Utanıyorsunuz bir yerde. Elli yıl önce bunlarla bezenen evler, şimdi, bunlardan yoksun kalmış.

Düşünüyorsunuz... O çulhalıklar nasıl çalışıyor mu? Hayır, nasıl çalışsın! Sen ona çalışma olanağı vermiş misin ki? Ona, balta vurmuşsun, sanayinin bir kolu olarak köylerde bir gelir sağlayan bu çulhalıkları susturmuşsun. Sen kalıntılarını görüyorsun. Cumhuriyetin 100. yılında bu gidişle onları göremeyeceksin. Hepsi yok olacak. Belki Avrupa müzelerinde birkaç parçasını görebileceksin.

Bir burkulma içinde, kalıyor, üzülüyor. Kendi kendimize soruyoruz... Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bu konuda ne yapıyor? Ve bir uyarıda bulunmak istiyoruz. Köylerde susmak üzere olan ÇULHALIKLAR yeniden çalışmalıdır. Köyde 3—4 ay

K U Ş L A R

(ESKİ TÜRK DESTANLARI, HALK ŞİİRİ VE HİKAYELERİNDE)

— II —

Yazan : Murat URAZ

TURNA : Leylek büyüklüğünde olan turnalar, göçmen kuşlardan olduğu için kışın uzak ve sıcak diyarlara giderler. Bu bakımlardan âşık halk şairleri, turnayı sevdiklerinden haber getiren, onlara haber ulaştıran bir "Gurbet kuşu" bilirler. Bir de telli turna vardır ki, bunun da başından aşağı uzanan tüyleri olduğu için bu ad verilmiştir. Bu da halk şiirlerinde geçer.

Halk şairleri bütün sırlarını ve isteklerini bu turnalara söyler, "Gam yükü" dedikleri mektuplar kuşla gönderilemeyeceği için turnalarla sevgililerden gelecek haberlere ve emirlere "Yazılmamış ferman" adını verirlerdi. Eğer gelen haberler âşığı sevindirici olur ise o zaman bu haberlere "şekerli hurma" derler.

Turna sürülerini ancak şahin denilen yırtıcı kuş tarumar eder.

Turnalar da, halk şairleri de hep bunlardan korkarlardı. Bir Halk şairi şöyle diyor:

çalışıp, 8-9 ay boş, işsiz olan Anadolu kadınının o yetenekli elleri Türk sanayiine bir katkıda neden bulunmasın? Neden, turistler bu çulları alsın kaçırıp götürsün! Eğer, onlar istiyorlarsa neden bir program dahilinde dışarı ihraç etme olanağı sağlanmasın?

Olmayacak bir nesne yok. Her şey olur. Tek ki mücadele edilsin, bir uğraşı verilsin. Alınacak bir iki karar Türk köylüsünün yüzünü güldürecektir. Bütün sanatseverleri, bu konuda uğraşı veren aydınları; birkaç yıl önce Muş ilçesinde, bu yıl da Silifke'de başlayan bir kıvılcımı ateşlemeye çağırıyorum.

Doğanın bütün güzellikleri oluşmuş, o Toros Türkmenlerinin elinde.. İlmik olmuş, nakış olmuş, düş olmuş. Gözleri, gönülleri ışıtmış. Onları yokluğa bırakmıyım. Onları bu ışıklı ve renkli dünyaları ile ıstarlarından ve de doğadan ayırmayım, Türk kültürü bu gibi halk sanatları ile ayakta kalır.

*Ağlatırsın sen de beni derdinden
Yâd olursun vatanından, yurdundan
Korkmaz mısın şahin gelir ardından
Turnam neden döndün sen bu diyara.*

Turnaların bölük bölük uçuşları "katar" kurarak gidişleri, halk şiirlerinde çok geçer. Onların yar diyarına uğradıkları, Bağdad'a, Acem'e, Hind'e ve Yemen'e gittikleri anlatılırdı.

Turnanın gözleri çok temiz ve parlak olduğu için, duru ve temiz sulara, halk, "Turna gözü" gibi derler.

Kul Süleyman; yükseklerde uçan turna katarına şöyle sesleniyor:

*Götme turnam sana bir sualim var
Turnam neden düştün sen bu diyâra
Arzedecek sana gizli sırrım var
Turnam neden düştün sen bu diyâra
Yaz olunca yaylaları boylarsın
Güz olıcek vatanımı özlersin
Niçin böyle garip garip ağlarsın
Turnam neden düştün sen bu diyara*

Âşık İrfânî de turnaların bölük bölük uçuşları, uzak illerden, Çin'den, Hind'den ve Yemen'den dönüşleri için bir koşma-sında:

*Gökte uçan bölük bölük turnalar
Yok mu sizin meskeniniz, iliniz
Mevlâyı seversez arzihal eylen
Uğrar ise yar iline yolunuz
Turnalarım gelir Çin'den çemenden
Gözlerimiz görmez oldu dumandan
Urundan, Acem'den, Hind'den, Ye-
meden
Kangı tarafadır bilmem yolunuz*

Âşık halk şairlerinin dert ortağı olan bu haberci gurbet kuşu gibi, karga da haberci kuşlardandır. Ama turnalar, aşk ve sevgi haberlerini ulaştıran, karga da kötü olayları bildiren "fitne ve fesat" çıkaran haberleri getiren ve götüren kuştur.

Halk şairlerinin turnalar üzerindeki duygularını halk hikâyelerinden alarak

göstermek te yerinde olur.

Sürmeli Bey hikâyesinde, Telli Senem, Sevgilisi Sürmeli Bey'in ölümü üzerine peşışan olmuştur. Evinde Safinaz adında bir hizmetçisi vardı. Sesi güzel olan Safinaz, Telli Senem'in gam ortağı idi. Telli Senem'in, Sürmeli Bey için dizdiği ağıtı ona söyler ve ağlardı. Telli Senem bir gün havada bir sürü turna gördü. Onlara söylediği beş kıtalık ağıtın iki parçasında a-cılarını şöyle dile getirmişti:

*Karlı dağları aşarsın
Sakın turnam tellerini
Kadir bilmeze düşersin
Sakın turnam tellerini
Yüksekten şahin salarlar
Alayın iki bölerler
O hoş tellerin yolarlar
Sakın turnam tellerini*

Emrah ile Selvi Hikâyesinin bir yerinde şöyle deniyor :

Emrah, sevgilisini aramak üzere "sey-yah" gezerken, havaya bakarak turnaları görür. Turna katarının arkasından bir turna feryat ederek katarı kavuşmaya çalışıyordu. Bunu gören Emrah, "Cefa çemberi" dedikleri içinde bulunduğu halini düşünerek yanında bulunan babasına:

— Baba! İşte benim halim, dedi.

Babası, bundan birşey anlamadı. Emrah yine babasına:

— Baba, şu gerideki turnayı gördün ya! Avcılar, eşini vurmuş, o da benim gibi yarından ayrılmış. Baba, bunun derdi Selvi'nin derdini bastırdı, dedi. Turnalara şöyle seslendi:

*Gök yüzünde uçup giden turnalar
Bağrım delik deşik delindi turnam
Sen de benim gibi yardan ayrıldın
Sinemde bir telin bulundu turnam*

Emrah'ın gönlünden ve dilinden dökülen bu sözleri işiten turnalar, indiler, Emrah'ın başı ucunda bağrıışmaya başladılar. Emrah'ın babası bunu görünce kendi kendine: "Emrah ereceğine erdi", dedi.

Turnalara bir Erzurum mayası şöyle dile gelmiştir.

*Acep ne diyordun uçup gelirsin
Bir haber sorayım durun turnalar
Sevgili yarimden benim bilirsiz
Bana bir teselli verin turnalar*

*Kılavuzunuz yanlış yola giderse
Kızıl şahin tellerini yolarsa
Alaymız bölük bölük ederse
Ayrılık nic'olur görün turnalar
Kasım, güz eyyâmın sakın terk etme
Vakitli vakitsiz yollara gitme
Avcılar duymasın bağıışııp ötme
Sağ salim menzile erin turnalar
Gönlün peşışandır, tellerin eğri
Dayanmaz derdine âşıkım bağı
Azm edip gidersen Bağdad'a doğru
Göllerin safasını sürün turnalar*

İkinci plânda gelen kuşlar ise şunlardır:

ŞAHİN : Şahinlerin türlü türü vardır. Halk şiirlerinde daha çok kızıl şahin ile paçalı şahin geçer.

Güzel gözlü bir kuş sayılır. Keskin bakiş ve çekici gözleri, şahin gözüne benzetirler.

*Şu karşıdan gelen şahin bakışı
Yüzü çifte benli bilmem kimindir
Sabah seherinde keklik sekişli
Yüzü çifte benli bilmem kimindir*

★

*Aklım aldın şahin elâ göz ile
Güzel beni mecnun eyleyen sensin
Yüzün türlü şive ile, nâz ile
Güzel beni mecnun eyleyen sensin*

Gibi göz üzerine sözler halk şiirlerinde geçer.

Şahin, cesur, yırtıcı ve avcı bir kuştur. Havaya şahin uçurmak, kol üzerinde avcı bir şahin gezdirmek halk arasında ve seçkin aile gençlerince moda sayılırdı. Sonradan fakirleşen bir beyoğlu ağzından halk şairi şöyle diyor:

*Ben de beyoğluydum kendi halimde
Şahin kuş ta kondururdum koluma
İpek şalı bağlar idim belime
Şimdi kendir kesti bellerimizi*

Yine bir halk şairi henüz tecrübesiz sevdiğini yavru şahine benzeterik dikkatli olmasını söylüyor:

*Yavru şahin yüksek uçma
Rakibin dolusun içme
Seni sevenlerden kaçma
Sevdiğim senden ayrılmam*

Şahin üzerine yakılmış türküler de vardır. Bunlardan birinin ilk bölümü şöyledir:

*Kaleden kaleye şahin uçurdum
Ah ile vah ile ömrüm geçirdim*

Yare şeker ezdim şerbet içirdim

Bu avcı kuş turnalara düşmandır. Gökte rahatça bölük bölük uçan turnalara musallat olunca, onları dağıtır, perişan eder.

KARGA : Pis, kötü sesli bu kuşa kabiliyetsiz, cahil insanları benzetirler. Habercisi bir kuş ta sayılır ama, kötü haberleri, dedikoduları getirir ve götürür.

"Oğuz Destanı"ndaki Boğu Tekin'in habercisi üç kargası vardı. Çeşitleri bulunan karganın habercisi olanı kara kargadır. Bunun içinde en pisi olanı da kuzgundur. Karga üzerine kurulmuş bir türküde şöyle deniliyor:

*Karga da seni tutarım aman
Kanadını yolarım aman
Amanım aman, yamanım aman
Evlü de değilim bekârım aman*

Haberciliği üzerine olanların birinde de:

*Karga karga gak dedi
Çık yollara bak dedi
Karga kimin kargası*

Ali beyin kargası denmektedir.

KEKLİK : Koşmalarda geçmekle beraber, daha çok türkülerde geçen, adı bir takım olaylara karışan bu ayakları kırmızı kuşun sekerek gidişine halk şairi sevdiğinin yürüyüşünü benzetir:

*Şabah seherinde keklük sekışli
Yüzü çifte benli bilmem kimindir.*

Ayaklarının kırmızılığı türkülerde de şöyle geçer :

*Keklik'e kelek olmaz
Sen boyda melek olmaz
Gözünü sevdiğim yar
Her yerde henek olmaz
Gel gel yanıma keklük
Kadan canıma keklük
Kınah parmakların
Batır kanıma keklük*

Başka bir türküde de:

*Keklik kayalı yerde
Öter boyalı yerde
Nazlı yârin tüfengi
Kaldı dayalı yerde*

Denir. "Keklik düz ovada avlanır", türküsünü ise herkes bilir.

ÖRDEK, KAZ, SUNA : Halk şiirle-

lerinde ve hikâyelerinde bu kanatlı hayvanlar da epeyce geçer. Ördek, kazdan ve sunadan daha çok uçan bir hayvandır. Bunun için de halk şiirlerinde çok yer alır. Hikâyelerde, âşıkların, sevgililerini, turnalar gibi ördeğe de sordukları, onunla dertleşmek istedikleri de görülür.

Karacaoğlan, bir gün Kozanoğullarından Ahmet Paşa'nın huzurunda otururken, pencereden baktı ve gökte süzülmiş giden bir ördek gördü.

Onun böyle yalnız ve yetim gibi gidişi içine dokundu. O zaman kendi yalnızlığını ve yetim halini düşündü. Sora köyünü, sevgilisini ve anasını hatırladı. O da havada uçan bir ördek gibi tek başına idi. Ahmet Paşa'dan izin alarak ördeğe şöyle seslendi :

*Uçup uçup dağ başından gelirsin
Gelişin nereden yalnız ördek
Ben bilirim bizim ilden gelirsin
Söylesin bir kelâm dilimiz ördek
Ağlamışsın göz yaşını sileyim
Söyle derdin neyse ben de bileyim
Eğer yalnız isen yoldaş olayım
Daha çok uzak mı iliniz ördek
Ağlamışsın gözlerinin yaşına
Uğramışsın zemberinin kışına
Avcı kuşlar ile senin işin ne
Yaman olur halin yalnız ördek
Karac'oğlan der ki tellerin eğri
Sağ yanda sol yanda püskürme benli
Boynunu çevirmiş bir yana doğru
Kaynarıpınar olsun yeriniz ördek*

Kazlar içinde en güzeli ve halk şairlerinin sevdiklerini benzettikleri "tûba kazı" denilen kazdır. Halk şairi koşmasının bir beytinde sevdiğinin göğsünü tûba kazına benzetiyor:

*Tûba kazı gibi göğsü nakışlım
Koynu içi misk-ü amber kokuşlum*

SUNA : Suna ise, bunların en güzel olanıdır. Halk şiirlerinde, mayalarda ve türkülerde epeyce geçer. Bir mayada suna için şöyle denir :

*Şahın avım ürküttüler sunalar
Ben korkarım garip göle konalar
Ak ellerde elvan elvan kınalar
Yakan dilber beni mecnun eyledi*

LEYLEK : Göçmen kuşlardan olan leylek te halk şiirlerinde ve türkülerinin

ve bir takım halk inanışları arasında yer almıştır. Bu inanışın ve yorumlardan birisi şöyledir: Leylekler geldikten sonra, ilk olarak leyleği ayakta gören o yıl çok gezermiş, bunun için "leyleği ayakta ya da karada gören o yıl çok gezermiş. Bunun için "leyleği ayakta gördü" sözlerini herkes bilir. Leyleği ayakta görme üzerine tertiplenmiş bir manî de şöyledir :

*Çalı çırpıyı toplar
Leylekler yuva yapar
Leylek ayakta durma
Yarımı eller kapar*

Leylek, biraz büyüyen yavrusunu yuvadan atar. Bunu bilen halk, yalnız ve kim-sesiz kalınca, "leyleğin yuvadan attığı yavruya döndük", der.

TAVUS : Halk şairi bunu "kibirli kuştur" diye pek sevmez. Ama bir taraftan da buna "Cennet kuşu" der. Tavusun sesi ve ayakları çok çirkindir. Ayaklarının çirkinliği kendisini de üzermiş. Türlü renklerle süslü olan büyük kuyruğunu yelpaze gibi açınca, çok kibirlenirmiş.

KARA TAVUK : Güvercinden biraz daha küçük ve kara bir kuştur. Sesi güzeldir. Ormanlarda bulunur. Üzerine yakılmış bir türküde :

*Kara tavuk kakıldar
Kanatları şakıldar
Kara tavuk tepeli
Kulakları küpeli
Kara tavuk bir darı
Kodukları var (gagalari) sarı
Kara tavuk karadır
Ormanlarda ara dur.*

SERÇE : Küçük ve çelimsiz olan bu kuş, beceriksizliğe de örnek gösterilir. Koroğlu'nun bir koşmasında şu beyit vardır :

*Şu serçeye bak şahine kin biçer
Beygirin aklından küheylânlık geçer.*

TÜTİ : Papağan gibi söylenen sözleri söyleyen ve ezberleyen bir kuştur. Güzel sesle konuşan divan şairleri gibi halk şairleri de tütüye benzetirler. Halk arasında güzel konuşanlara "dudu dillim", derler.

Bir halk şairi diyor ki:
*Bugün gördüm ben bir sine bülbulü
Yuvasından şimdi uçmuşa benzer
Şeker saçar ağız tütüdür dili*

Altın kafesinden uçmuşa benzer

BAYKUŞ : Uğursuzluğun işaretçisi sayılan bir kuştur. Tavuktan büyük olanı da vardır. Gündüz gözleri görmez, geceleri kargaların, kuşların yuvalarını tar ü mar eder. Bu kuş hangi evin damına konarsa, o evden ölü çıkarmış. Bir halk şairi, bu haberler ve viraneler kuşuna şöyle sesleniyor :

*Sefil baykuş ne gezersin bu bağda
Yok mudur vatanım, illerin hanı
İller göçtü yaylasına erişti
Baykuş viranında kalan canım hey.*

UNESCO MİLLÎ KOMİSYONU GELENEK, HALK SANATI VE ED. NA ÖNEM VERECEK

UNESCO Türkiye Millî Komisyonu XIII. Dönem Genel Kurul Toplantısı geçen Ağustos ayının son haftasında İstanbul'da toplanmıştır.

Sosyal ve Beşerî Bilimler Komitesi Başkanlığı'na "Türk Halk Bilgisi (Folklor) Derneği" temsilcisi Hikmet Dizdaroğlu, raportörlüğe Prof. Dr. Doğan Aksan'ı seçerek çalışmalarını sürdürmüş, sonucu bir rapor halinde Genel Kurul'a sunmuştur. 7 maddede toplanan görüş ve önerilerin 4. maddesi aynen şöyledir :

"Yurdumuzda her yıl halkın gelenek ve göreneklerinin yaşamasını sağlayan çeşitli halk edebiyatı ve sanat şenlikleri düzenlenmekte, törenler yapılmaktadır. Millî birliğimizi güçlendirici nitelikte olan bu şenlik ve törenlerde Unesco'nun temsil edilmesi, bunların Unesco tarafından desteklenmesi hem eklenmesi hem geleneklerimizin ayakta tutulmasına, hem de Unesco Millî Komisyonu Yönetmeliğinin 2. maddesinin e fıkrasında yer alan "halkımız arasında Unesco fikrinin yayılması" amacına yararlı olacaktır."

Genel Kurulca onanan öneride Başkan Dizdaroğlu, Raportör Prof. Aksan'dan başka Prof. A. İnan, Prof. C. Gürsoy, Prof. S. Sinanoğlu, Prof. C. O. Tütengil, A. Bakaç, O. Ögünç, Prof. E. Çam, Prof. Ş. Reisoğlu, Prof. G. Tunç, Prof. S. Erkün, H. Lav, İ. Kuntbay, Ord. Prof. E. Z. Karal, Ord. Prof. Ş. A. Kansu ve Ord. Prof. B. S. Baykal'ın imzaları bulunmaktadır. T.F.A.

Senirkent'te Nişan Gelenekleri

Yazan : Muhsin DURUCAN

Senirkent'te evlenmek isteyen kız ve erkeklerin bunu ailelerine belirtmek için yaptığı üstü kapalı bir durum yoktur, (pilâva kaşık dikme vb. gibi). Bu işi ekseriyetle veliler tayin eder. Genel olarak askere gitmeden evlenecekse 17—19, askerden gelince evlenecekse 22—24 yaşlarında evlenirler.

Kızlar evlenme hususunda ailelerine birşey demezler. Babaları ne zaman uygun görürlerse o zaman nişanlanır, evlenirler. Babaları istemezse yahut ta bir kısmet çıkmazsa epeyce evde beklerler. Buna satılma da denilir.

Oğlanlar da hemen hemen aynıdır. Fakat bunlar biraz cesaret sahibi olurlarsa annelerine evleneceklerini söyleyebilirler. Annelerine deymeyenler en güvendikleri akrabalarının büyüğünü aracı yaparak babalarına söyletirler.

Veliler razı oldukları zaman oğlandan kimin kızını alacağını sorarlar, (ağzını ararlar). Eğer oğlanın saydığı kızlar arasında kendi ailelerine denk aile kızları varsa, hısım akraba o kızın alınmasını uygun görürlerse o kız istenmeye gidilir.

KIZ İSTEME : Oğlan tarafı kimin kızını istiycekse, önce o kızın ağzını arar. (Aracı kadınlar kızın nişanlı, sözlü olup olmadığını, oğlanı tanıyıp tanımadığını sorup anlarlar. Eğer oğlan kızı yahut ta kız oğlanı tanımiyorsa, aracı kadınlar, ikisini birbirine gösterirler. Bu gösterme

iş sokakta, evde, düğünlerde, bağ, bahçe, Ayazmana - Senirkent'in mesire yeri - gzmelerinde, veya hamamda olur).

Kızın sözlüsü yoksa, kendini istetecek oğlanın adını duyunca iyimser davranır. O zaman isteme işine geçilir.

Kız istemek için oğlan tarafı kendilerini temsilen en az iki kadını kız evine gönderir. Kız evine varan kadınlar, kızın anasıyla, evin iş bilen kadınıyla ne için geldiklerini konuşurlar. Kız evinin kadın iş bilirleri, esas işin evin erkeği tarafından biteceğini söyler. Eğer ev kadınları (kızın anası, nenesi, ablası, yengesi, teyzesi, halası) kızı vermeye taraftarsa gelen kadınlara hürmet ederler, değilse baştan savarlar. Kızın verileceğine kanaat getiren elçi kadınlar geri dönerken kız istemeye tekrar geleceklerini bildirerek ayrılırlar. Bundan sonra arayı uzatmadan oğlanın en yakınları 3—4 erkek, 3—4 kadın birleşip bir gece kız istemeye giderler (Kızın verileceği haberi gelmezse gidilmez). Kadınlar kadınlarla, erkekler erkeklerle ayrı ayrı odalara oturup sohbet ederler. Vakit biraz ilerleyince oğlan tarafının konuşmacısı kız isteme lâfını açar. "...Ağa, Bey, Efendi, Amca Allah'ın emri, Peygamberin kavli ile sizin kızı . . ."nın oğluna istemeye geldik, ne dersiniz?" der. Bu sefer kız evinin konuşmacısı kızı vereceklerse "pekiyi" der. Vermeyeceklerse reddeder. "Kızımız daha küçük, sonra geliniz", gibi lâflarla baştan savar. Kız pekiyi derse hemen çay, şekerli kahve gibi tatlılı birşey ikram edilir. Çerez yenir. Ayrılırken de bir mendile çerez doldurup oğlan evinin konuşmacısına teslim ederler.

KÜÇÜK ÇEREZ : Bu mendilde gelen çerez erkek tarafından komşularına dağıtılır. Böylece kız ile oğlan fiilen nişanlanmış olur. Bu işe "Küçük çerez" denir.

Bundan sonra taraflar anlaşarak büyük çerez de getirebilirler.

BÜYÜK ÇEREZ : Büyük çerezin ne zaman geleceği taraflarca önceden belli edilir. Çerezin geleceği gün kız evi kendi, oğlan evi de kendi akrabalarına ve oğlanın genç arkadaşlarına haber verirler.

Gençler birer tane lüks lâmbası yakıp getirirler. Oğlan evinde akşam yemeğinden sonra toplanırlar. Bütün davetliler kadınlarla birlikte aralarına bir de imam alarak kız evinin yolunu tutarlar (Lüks lâmbaları yanık vaziyette gidilir, gelinir. Eskiden içinde gaz lâmbaları bulunan dört tarafı camlı fener).

Kız evinin evvelden haberi olduğu için evlerini temizleyip, çerezleri tabaklar içinde hazırlarlar. Gelen erkekler başka odaya, kadınlar başka odaya alınır. Biraz sohbet ettikten sonra, imam, oğlan evinin vekili olarak kızı babasından ister. Kız verilir, imam dua eder, âmin denir. Bundan sonra şerbet içilir ve çerez yenilir. Geri dönüleceği sırada kız evinden bir heybe hazırlanır. Heybeyi kız evi tarafından birisi götürür. Heybenin içinde şunlar bulunur: Çerez, damat için gömlek, kravat, çorap, mendil, oğlan evinin erkeklerine mendil, kadınlarına çorap. Bunlar bir bohça içine konulur. Heybeye yerleştirilir. Çerez alayı heybeyi götüreren bir kadınla birlikte tekrar oğlan evine döner. Bu arada oğlanın arkadaşları kız evinden kimse görmeden alıp götürbildikleri eşyaları oğlandan bahşış alarak geri verirler. Oğlan tarafından kurtarılan eşyalar en kısa zamanda kız evine iade edilir.

Çerez alayı oğlan evine varınca heybeyi getiren kadına bir yazma örtülür. Yazmanın ucuna bahşış bağlanır. Heybe oğlan evi tarafından açılır ve içindeki eşyalara kıymet taktir edilir. Taktir edilen para heybeyi getiren kadına verilir, o da götürüp kız evine teslim eder. Heybeyi getiren kadın biraz oturduktan sonra, izin ister. Yeni nişanlı eline yanık bir lüks lâmbası (eskiden fener veya gaz lambası) a-

larak kadınla birlikte kız evine varır. Kız evine varıldığında, oğlanı içeri çağırırlar. Böylece oğlan kız evine ilk olarak girip tanışmış olur. Oğlana şerbet ve çerez ikram edilir. Bir müddet oturduktan sonra müsaade istiyerek ayrılır ve evlerine döner.

Ertesi gün gelen çerezler konu, komşu ve hısım akrabaya dağıtılır.

Nişan, nikâh ve düğünlerde en çok "Allah sizinkileri de bitirsin", "Allah başadak gönendirsin" deyimleriyle kutlama yapılır.

AĞIZ TADI : Çerez geldikten sonra en geç bir hafta içinde oğlan evinden bir veya iki kişi (oğlan anası ile kızı veya gelini) bir tepsi helva pişirip kız evine götürür. Tepsinin üzerine birkaç tane basma ve yazma örtülür. Kız evine varıldığında misafir edilirler. Kız hoş geldiniz diyerek gelenlerin elini öper, onlar da "çok yaşa, Allah başadak gönendirsin", diye mukabelede bulunur. Eline bahşış verirler ve getirdikleri bilezikleri veya altınları takarlar. Akşam yemeğini yedikten sonra kına yakınıp yatarlar (Kız ve oğlan evinde taraflar "İpli Kına" yakınır. İpli kına, bilekten başlamak ve bilekte bitmek üzere uzunca bir ip alınır. Elin üzerine paralel kenar "Baklava dilimi" şeklini verecek şekilde sarılır. Bunun üzerine kına vurulur, çaputla bağlanıp yatılır. Sabahleyin sargılar ve ipler söküldüğünde ipli kınanın yakınıldığı görülür. Elleri kınalanmış olan misafirler sabah kahvaltısından sonra evlerine dönerler. Helva tepsisi kız evinde kalır, sonra kız evi o tepsiyeye "Samsa" doldurarak ziyareti iade ederler. Bu ilk gelip, gitmeye ağız tadı denir. Samsa: Baklavaya benzeyen bir nevi yiyecektir.

FİKRET OTYAM'ın

"Gide Gide Anadolu,,

FOTOĞRAFLARININ

(Halk yaşantısı, giyim ve oyunlarına ait)

Çoğaltılarak yurdun her yanına dağıtıldığını kıvançla duyururuz.

BENGİ Tebrik Davetlye Galerisi, Atatürk Bulvarı,

Bakanlıklar — ANKARA

Yıllık abonesi : 30.

altı aylık abonesi : 15

liradır.

Yurt dışı senelik abone :

\$ 5, £ 2, DM 12

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Basılmayan yazılar istenince geri gönderilir.

Dizgi ve baskı:

Halk Matbaası
İstanbul

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü : İHSAN HİNÇER

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

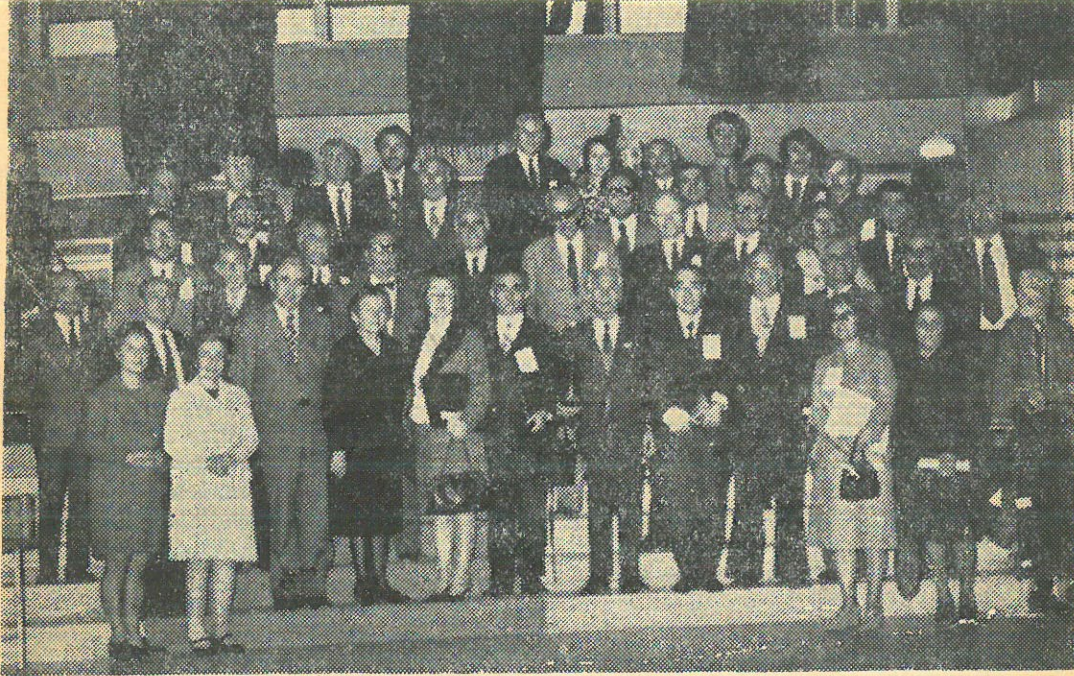
BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul . Tel: 22 49 74

(TÜRK) HALK BİLGİSİ (FOLKLOR) DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.

I. Uluslararası Türk Folklor Semineri

Yazan : İhsan HİNÇER

I. Uluslararası Türk Folklor Semineri'ne katılan yerli ve yabancı bilim adamları bir arada.

7 Aralık 1971 tarihinde Ankara'da toplanan I. Türk Folklor Danışma Kurulu (1), ilk defa Memleketimizin yetiştirdiği tanınmış folklorist ve sanatçıları bir araya getirmiş, toplantı sonunda Uluslararası bir seminer toplanması karar altına alınmıştır. Toplantıyı açan 1971'in Kültür Bakanı Talât Halman, "Sanatçılarımız, Türk Folklorundan yararlanarak her alanda Yeni Türk Sanatını yaratacaklardır", demişti. Kültür Müsteşarı Mehmet Önder de verilen bu kararın mutlaka gerçekleştirileceğini belirtmiş, en yakın tarihte dünyanın tanınmış ve Türk Folkloruna eğilmiş folkloristlerinin Türkiye'de bir araya geleceklerini salık vermişti.

Aradan iki yıl geçti. Bu dönemde Kültür Müsteşarlığı Türk Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı (1966 kuruluş tarihinden 1973 Eylül ayı başına kadar Millî Folklor Enstitüsü'nün yaptığı hazırlıklar sonunda Seminer 8-14 Ekim 1973 günleri arasında Ankara'da Türk Tarih Kurumu Konferans Salonu'nda toplandı. Se-

minere konuşmacı, bildiri sahibi ve dinleyici olarak 7 yabancı, 64 Türk bilim adamı katıldı.

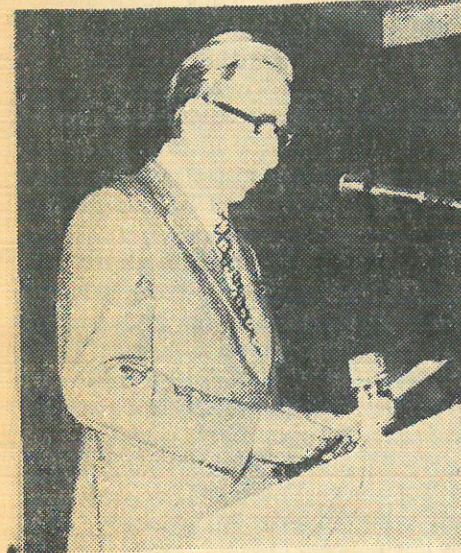
Seminer'i, 8 Ekim 1973 günü saat 10'da Başbakanlık Devlet Bakanı İsmail Hakkı Tekinel adına Kültür Müsteşarı Mehmet Önder kısa ve öz bir konuşma ile açtı. Bu arada saat 11 de Anıtkabir'de bir heyet tarafından Atatürk'ün önünde saygı duruşu yapıldı, Çelenk konuldu. Saat 14'de tebliğlerin sunulmasına devam edildi.

Seminer'in yönetimi: Başkan Mehmet Önder (Başbakanlık Kültür Müsteşarı). Asbaşkanlar: Ord. Prof. Dr. Hilmi Ziya Ülken (İst. Üniv. Öğ. Üyesi), Prof. Dr. Nermin Erdentuğ (Ankara Üniv. DTCF Öğ. Üy.), Prof. Dr. Orhan Acıpayamlı (Ank. Üniv. DTCF Öğ. Üy.), Dr. Müjgân Cunbur (Millî Kütüp. Gen. Md.), Hazırlık Komitesi Bşk.: İsmet Parmaksızoğlu (Başbakanlık Kül. Müs. Mv), Genel Sekreter: Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal (Ank. Üniv. DTCF Öğ. Üy.); Üyeler: Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal (Ank. Üniv. DTCF Öğ.

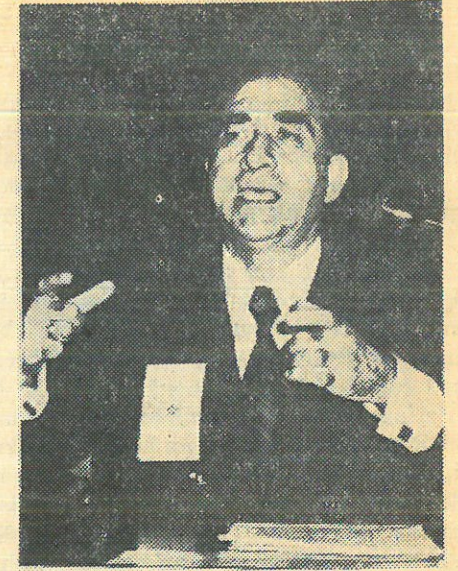
Üyesi), Prof. Dr. Şükrü Elçin (Hacettepe Üniv. Öğ. Üy.), Prof. Dr. Sedat V. Örnek (Ank. Üniv. DTCF Öğ. Üy.), Dr. Hamit Z. Koşay (Emekli Müz. ve Eski Eserler Gen. Md.), Dr. Metin And (Ank. Üniv. DTCF Öğ. Üy.) Sekreteryası: Sevgi Babaoğlu (Millî Folklor Araş. Da. Başk. V.) Nail Tan (Millî Folklor Ar. Da. Başk. Yard.) Kâmil Toygar (Millî Folklor Ar. Da. Başkan Yard.), Zümrüt Erk (Millî Folklor Araş. Da. Bşk. ğı Araştırmacısı).

8.10.1973 GÜNÜNDE SUNULAN BİLDİRİLER :

Baltacıoğlu, Prof. İsmayıl Hakkı (Folklorun Ana Konusu), Dizdaroğlu, Hikmet (Folklorcu Ziya Gökalp), Güney, Eflâton Cem (Folklor ve Eğitim), Koşay, Dr. Hamit Zübeyr (Eski Medeniyetler Kültür Kalıntılarının Türk Folklorunda İzleri), Tanyol, Prof. Dr. Cahit (Folklor Açısından Türk Toplumunu), Ülken, Ord. Prof. Dr. Hilmi Ziya (Türk Folklor Araştırmaları), Türkdoğan, Prof. Dr. Orhan (Bir Kasabada Geleneksel Tıp ve Modern Tıp Sürekliliği), Ülkütaşır, M. Şakir (Sinop, Samsun ve Çevresinde Sağlık, Hastalık Hakkındaki Halk İnançları ve Halk Hekimliğine Dair Bir Araştırma Kadrosu), Ünver, Ord. Prof. Dr. Hekim A. Süheyl (IX Asırlık Mistik Folklor Açısından Tarihimizde Ruh Sağlığı Çalışmaları), Sevin

Kültür Müsteşarı ve Seminer Başkanı, Mehmet Önder açış konuşmasını yaparken.

Seminer'in Asbaşkanlarından Prof. Dr. Orhan Acıpayamlı bildirisini okurken.

Nureddin (Türk Gölge Oyununun Kaynağı Üzerine), bildiriler hakkında genel tartışma.

9.10.1973 GÜNÜNDE SUNULAN BİLDİRİLER :

Aşkun, Vehbi Cem (Edebî Folklorumuzda Boz Ayrın), Cunbur, Dr. Müjgân (Folklor Araştırmalarında Cönglerin Yeri), Gökyay, Orhan Şaik (Türklerde At), Günay, Umay (Türk Masallarında Propp Metodunun Uygulanması), Kırzioğlu, Dr. M. Fahrettin (Dede Korkut Kitabındaki İki Destanın Tarihteki Yeri — Köroğlu Adlı İki Türk Oymağı), Korkmaz, Prof. Dr. Zeynep (Ağız Araştırmaları ve Folklor), Kurgan, Şükrü (Nasreddin Hoca Üzerine), Önder, Ali Rıza (Türkiye'de Mitoloji Çalışmalarına Bir Bakış), Sakaçoğlu, Dr. Saim (Formel Kavramı ve Türk Masallarında Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller), Sümer, Prof. Dr. Faruk (Dede Korkut Destanlarındaki Bazı Kuşlar Hakkında), Türkmen, Dr. Fikret (Türk Halk Hikâyelerinde Gökyüzü İle İlgili Alegoriler), Walker, Prof. Dr. Warren S. (Bir Halk Destanı Olarak Dede Korkut Kitabı), bildiriler üzerine tartışmalar.

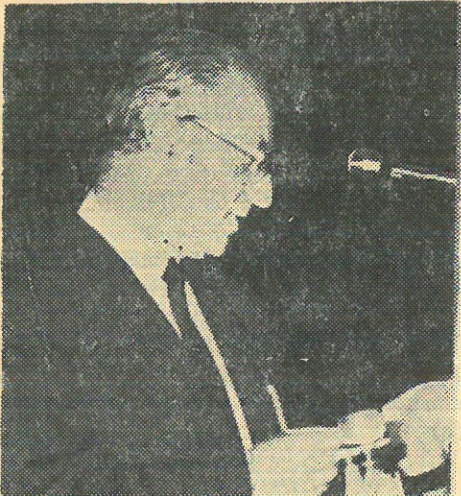
10.10.1973 GÜNÜ OKUNAN BİLDİRİLER :

Attilâ, Osman (Türkülerin Derlenmesin-

de Yeni Metotlar), Kaya, Ali Kemal (Türk ve Batı çalgıları Arasındaki İlişkiler), O-ransay, Doç. Dr. Gültekin (Türkiye'de Yerel Müzik Örneklerinin Katologlanması), Reinhard, Prof. Dr. Kurt (Türk Ağıtlarının Biçim ve Fonksiyonları), Üngör, Etem Ruhi (Türk Davulu), Akok Mahmut (Türk Süsleme Sanatının Klâsik Şekil Almış Bölümüyle Halk Sanatı Bölümlerinin Birlik Yönleri), Aksel, Malik (Taş Baskı Kitaplarında Resim), Babaoğlu, Sevgi (Söğüt Yöresi Kadın Kıyafetleri), Diyarbakırlı, Nejat (İlk Türk Halısı), Durul, Yusuf (Anadolu Kilimlerinin Teşhisi ve İmler), Gönül Macide (Bazı Özel Koleksiyonlardan Seçilmiş Türk İşlemeleri), Kademoğlu, Osman (Yörük Çadırı / Karaçadır — Halk Mimarisi), Özbel, Prof. Kenan (Afyon Ulu Camii Kalem İşleri), Guboğlu, Prof. Dr. Mihail (Dimitriye Kantemir'in Eserlerinde Türk Folkloru), bildiriler üzerinde tartışmalar.

11.10.1973 GÜNÜ OKUNAN BİLDİRİLER :

And, Dr. Metin (Türk Folklorunda Oyun Kavramı ve Oyunun Önemi), Ataman, Sadı Yaver, (Anadolu Efe ve Yaren Dernekleri, Seymen Kuruluşları, Oyun ve Musikileri), Baran, Dr. Musâ (Folklorda Çocuk Oyunları), Oğultürk, Halil (Türk Halk Oyunlarının Bölgesel Durumları), Terzibaşı, Av. Atâ (Sini — Zarf Oyunu ve Psikolojik Değeri), Acıpayamlı, Prof.

Seminer'in Genel Sekreteri Prof. Dr. Ahmet E. Uysal konuşurken...

Dr. Orhan (Türkiye'de Yürümeyen Çocukları Yürütme Gelenekleri), Çağatay, Prof. Dr. Saadet (Türklerde Bâtil İnançlar Arasında Tabu), Erdentuğ, Prof. Dr. Nermin (Karadeniz Bölgesi Evlenme âdetlerinin Etnoloji Açısından Etüdü), Hınçer, İhsan (Başlık ve Mehir, Örnek, Prof. Dr. Sedat Veyis (Anadolu Folklorunda Yas), Öztelli, Cahit (Anadolu'da Şamanlığın İzleri), Tanyu, Prof. Dr. Hikmet (Türklerde Dağla İlgili İnançlar), Uysal, Prof. Dr. Ahmet Edip (Türkiye'de Halk Defineciliğinde Folklor Unsurları), bildiriler üzerine genel tartışma, görüş ve kapanış.

Seminer arefesinde havaların yağışlı ve yolların kapalı olması nedeniyle bazı bildiri sahipleri seminere katılamamış, ya tebliğleri başkanlıkça okutulmuş veya daha sonra gönderildiği için yayınlanacak bildiriler kitabına alınmak üzere Millî Folklor Araş. Da. Bşk. na verilmiştir.

12.10.1973 günü Seminer üyeleri saat 9 da Ankara "Anadolu Medeniyetleri Müzesi" ile "Etnoğrafya Müzesi"nde incelemelerde bulunmuşlar, saat 16 da Millî Kütüphane'de açılan "Türk Folklor Kitapları Sergisi"ni gezmişlerdir.

13.10.1973 günü Seminer üyeleri program gereğince sabahleyin saat 7'de otobüsle Bursa'ya hareket etmiş, burada çeşitli tarihi eserleri incelemişlerdir.

14.10.1973'te ise Bursa'daki programdan sonra İstanbul'a hareket olunmuştur.

Seminer dolayısıyla 8.10.1973 günü saat 18.30'da Türk Tarih Kurumu giriş holünde "Türk El Sanatları Sergisi" açılmış ve bir kokteyl verilmiştir. 9.10.1973 günü ise, yerli ve yabancı bilim adamları ve konuklar için Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu Salonu'nda "Âşıklar Gecesi" düzenlenmiş, Yurdumuzun çeşitli yörelerinden gelen âşıklar — sazşairleri konuklara bölgesel türküler okumuş, irticalen atışmalarda bulunmuş ve hayat öykülerini anlatmışlardır. 11.10.1973 günü gece saat 21'de yine aynı salonda bir "Halk Oyunları Gecesi" yapılarak, 1) Kütahya Yeşilay Cemiyeti Şubesi Zeybek Ekibi, 2) Mut Turizm ve Tanıtma Derneği Yörük Oyunları Topluluğu, 3) Ankara Türk Folklor ve Turizm Derneği Çorum Halk Dansları Topluluğu, 4) Kastamonu (çifte) Davul — Zurna Takımı, 5) Eskişehir

İncelemeler :

Gerçek Kelimesi Üzerine

Yazan : Abdülkadir İNAN

Batı Oğuz lehçesinde "hakikat" kavramını bildiren "gerçek" kelimesine Orta Türk lehçelerinde raslanmıyor. Dikkate değer ki bu kelime değişmiş şekliyle, çok uzak kuzey—doğuda yaşayan Yakut Türkçesinde bulunmaktadır (kirdik, kircik, kircik. Pekarski, Yakut sözlüğü, 1102, 1104, 1417). Birbirinden çok uzaklarda bulunan ve lehçeleri de çok eski çağlarda ayrılmış olan Yakut ve Oğuz dillerinde aynı kelimenin aynı anlamda kullanılması bu kelimenin çok eski bir devirde bütün Türk uluslarında ortak olan bir kökten türediğini göstermektedir. Bu eski kök kelime kert-kirt kökü olsa gerektir. Bu kök, "ant", "inanış", "sadakat" kavramlarını bildiren kirtü-kertü kelimesiyle ilgilidir. Bu kirtü kelimesi çağdaş Türk lehçelerinden ancak Kumukçada, ant anlamına, gerti şeklinde raslanmaktadır ("yalgançımın getirisine inam yok" M. Osmanov, Dialect de Noghay, s. 40). Eski Türkçedeki bu kirtü kelimesi de "kertik" (ağaç veya başka bir nesne üzerine yapılan çentik) kelimesiyle ilgilidir. Bilindiği gibi ilkel çağlarda kişiöğlü kafasına gelen soyut kavramları somut nesnelere bildiren kelimelerle anlatmaya çalışmıştır. Meselâ,

"hiddet" soyut kavramını "öfke" (yani "akciğer"), "korku", "dehşet" kavramını "öd" (yani safra kesesi patlaması) yahut "yürek" (yani yürek yarılması). "merhamet", "sevgi" kavramlarını "bağır" (eski Türkçede "kara ciğer" - "bağırna bastı") kelimeleriyle anlatmıştır. Dünyanın yüksek kültür dillerinde bile ilkel çağlarda kişiöğlünün soyut kavramları anlatmak için nasıl kendini zorladığının izleri görülmektedir.

Gerçek kelimesinin kertü ve bunun da kert kökü ile ilgisini Türk folkloru ve geleneklerini incelemekle tahmin edebiliyoruz :

1. Yakutlarda iki dost vedalaşırken birbirine sadakat yemini vererek bir ağacı kerterler. Gmilen böyle kertikli ağaçları görmüştür. (Seroşevskiy, Yakutı I, 551, not 1).

2. Eski Oğuzlarda küçük çocukları nişanlarken bu sözleşmeye sadık kalacaklarını teyit için çocukların beşiğini kertmişlerdir. "Beşik kertme yavuklu" deyimi de bu âdeti bildirir (bk. Dede Korkut, O. Şaik Gökyay, 28). "Hakikat", "sadakat", "gerçek", "ant" kavramlarının sematik yuvası birdir.

Kırım — Türk Folklor ve Yard. Derneği Yöresel Dans Ekibi, 6) Ankara Türk Folklor ve Turizm Der. Gaziantep Grubu, 7) Ankara Tüfem Artvin Oyunları Ekibi 8) Ankara Türk Folklor ve Turizm Der. Erzurum Bar Topluluğu, en sonra da, 9) İnebolu Heyemola Bölge Ekibi sahneye uygulanan otantik danslarını oynadılar.

Programı, Ankara Radyosu spikerlerinden Filiz Yıldız, oyunların özellikleri ve öyküleriyle birlikte sundu.

Cumhuriyetin 50. Yılı dolayısıyla düzenlenen I. Uluslararası Türk Folklor Semineri dolayısıyla verilen bildiriler, en geç Şubat 1974 ayında bir kitap halinde Kültür Müsteşarlığınca bastırılacak, folklorcuların faydalanmasına sunulacaktır.

Seminerin aldığı karara göre II. Uluslararası Türk Folklor Semineri en geç 1975

yılında toplanacak ve daha geniş kapsamlı düzenlenecektir.

Yabancı Türkologlardan Seminere bildiren Prof. Dr. Walker, Almanya'dan Prof. Dr. diri sahibi Birleşik Amerika Devletlerinden Reindart, Romanya'dan Prof. Dr. Guboğlu, yanında dinleyici konuk olarak Almanya'dan Prof. Dr. Bn. Gabain, İsveç'ten H. Hvarfner, Almanya'dan Bn. Ursula Reinhard katılmışlardır.

Başta Başbakanlık Kültür Müsteşarı Mehmet Önder olmak üzere bu başarılı organizasyondan dolayı ilgilileri tebrik ederiz.

(1) I. Türk Folklor Danışma Kurulu toplantısı için geniş ve ayrıntılı bilgi almak için bakınız: Türk Folklor Arştırmaları, Yıl 23, Cilt 13, sayı 270, Sf. 6183—6185.

Malatya Manileri

Derleyen : Ahmet ŞENTÜRK

— A —

Ah dedim, oh dediler
Ne derdi çoh dediler
Yenildim bir kez güldüm
Hiç derdi yoh dediler.

Ahırda demir kürek
Ah eyledi bu yürek
Her derde dert demezdim
Buna dayansın yürek

Atımın boynu kara
Binem gidem o yara
Ya gelem, ya gelmeyem
Desinler bahtı kara

Al beşik sallamadım
Gög yörek bağlamadım
Büyüttüm besledim de
Askere yollamadım.

Armut dibinde deste
Dibine düştüm haste
Ben bu işi aramam
Yarım de gitti üste.

Arpalar hasil oldu
Muratlar hasil oldu
Murat verici Allah
Benimki nasıl oldu

Almada al olasin
Selvide dal olasin
Bana göre yar mı yoh
İstedim sen olasin.

Almalar alı çalar
Kız gözün mavı çalar
Yalnız gitme yola
Seni bir avcı çalar.

Ayrıldım kavuşamam
Küstürdüm barışamam
Dilim sana alışmış
Yad ile konuşamam.

At avluda kişniyor
Yaralarım işliyor
Yaralarım aramam
Ahbaplarım nişliyor?

Ak şalım, kara şalım

Dağları dolaşalım
Sen yağmur ol, ben bulut
Göklerde buluşalım.

— B —

Bağıdam bostan oldum
Dillere destan oldum
El geldi murat aldı
Ben geldim pişman oldum.

Baba naçar ağlama
Gündür geçer ağlama
Bu kapı örten Allah
Bir gün açar ağlama.

Baba bağı neyliyem
Geçti çağı neyliyem
Kuş uçmaz, bülbül ötmez
Viran bağı neyliyem.

Bu derenin uzunlu
Kıradım buzunu
Aldım zabıt kızını
Çekemedim nazını.

Bu dağlar ulu dağlar
Etrafı sulu dağlar
Çiçeği dolu vurmuş
Muğal verecek çağlar.

— Ç —

Çan sesine, çan sesine
Uyandım çan sesine
O yar keklik ben doğan
Düşerim ensesine.

Çıktım urusun dağına
Karı dizleyi dizleyi
Yaralarım göz göz oldu
Doktor gözleyi gözleyi.

Çay içinde çiniler
İnim inim iniler
Bu nasıl bir derdimiş
Aydan aya yeniler.

Dağlara kar düştü gel
Fikire yar düştü gel
Eyi günün dostları
Kötü günüm düştü gel.

Dağlar esesi gönlüm
Esi küsesi gönlüm

Eldir elliğin eyler
Kime küsersin gönlüm.

Dağlarda deste beni
Sen ettin haste beni
Garip bülbüller gibi
Koydun kafeste beni.

Dereler buz bağladı
Avcılar iz bağladı
Beni bir gelin vurdu
Yaramı kız bağladı.

Dağı dağdan gelek
Gönül avudan felek
Çerçöple yuva yaptım
Yuva dağdan felek.

Dağlarda darı gördüm
Bugün ben yarı gördüm
Keşke görmez olaydım
Benzini sarı gördüm.

Dağlar karıdı n'eynim
Gönlüm farıdı n'eynim
Bana derler yarin yok
Evvel varıdı n'eynim.

— E —

Endim kemiş biçmeye
Eğildim su içmeye
Dediler yarin gelmiş
Kanat açtım uçmaya.

Endim kala burcundan
Bir nar aldım hurcundan
Güzelce gün görmedim
Bir soysuzun ucundan.

Eyvana serdim kilim
Gel otur benim gülüm
Ne dedim neye küstün
Lal olsun benim dilim.

Entarin mavi bezden
Neden küsmüşsün benden
Ei desin, âlem desin
Ayağın kesme bizden

— G —

Giden tren durur mu
Ben de binsem olur mu
İkimize bir yastık
Acep kısmet olur mu?

Gül dererler, dererler
Gülü kalbura dizerler
Güzeli candan severier.
Çirkini baştan savarlar.

Giderim dur diyen yok
Kebap oldum yiyen yok
Ayrılık gömlek imiş
Benden başka giyen yok.

— İ —

İki gelin su doldurur
Yazmasını yel kaldırır
Senin o kara gözlerin
Sonunda beni öldürür.

— K —

Kalenin dibi tandır
Yandır Allahım yandır
Beni bir güvercin et
Yarin eline kondur.

Kaladan indim ancak
Elimde yeşil sancak
Ne kız oldum ne gelin
Ateşe yandım ancak.

Kaladan indirdiler
Çuha don giydirdiler
Gitmeye gönlüm yoktu
Zorunan gönderdiler.

Kala kapısı kaya
Eğildim baktım aya
Cahil ömrüm çürüdü
Günleri saya saya.

Kar yağar burum burum
Geçmen yolcular durun
Burda bir garip ölmüş
Üstüne selâm durun.

Karanfil kurutmadım
Yar seni unutmadım
Niye benzın sararmış
Üstüne yar tutmadım.

Kime gidem, kime gidem?
Dermana kime gidem?
Bu derdi senden aldım
Dermana kime gidem?

Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesin
Aramızı bozanlar.

Karşidan görünürsün
Çarşafa bürünürsün
İpek çarşaf içinde
Ne güzel görünürsün.

Kar yağdı gül üşüdü
Dalda bülbül üşüdü
Bir güldün aklım aldın
O nasıl gülüşüdü.

Karanfil oydu beni
Bir gelin soydu beni
Soydu beceremedi
Ortada koydu beni.

Kar yağar, kar üstüne
Ölürüm yar üstüne
Koyup gitmek var ama
Ar gelir ar üstüne.

Kar yağar dam üstüne
Dağlarda çam üstüne
Akıla yar düşünce
Gam gelir gam üstüne.

Kar yağar kar üstüne
Nar korlar nar üstüne
Divanelik, delilik
Yar sevmek yar üstüne.

— O —

Oduna düştü yalım
Kemende geçti kolum
Eyiye esirgesin
Kötüye gelsin ölüm.

— R —

Reyhan ekim bir evlek
Dadandı kara leylek
Yediğini bileydim
Çeker miydim hiç emek?

— S —

Sıra sıra kemişlar
Kamışı budamışlar
Toplanıp ağıt etsin
Yarinden ayrılmışlar.

— Ş —

Şu dağlar demirdendir
Geçen gün ömürdendir
Feleğin bir kuşu var
Tırnağı demirdendir.

Şu dağın ardı meşe
Gün kalka gölge düşe
Bizleri ayıranlar

Dilerim derde düşe.

Şu dağın mazıları
Yayılar kuzuları
Mevlâm hep bize vermiş
Çileli yazıları.

Şu dağdan dudu geçti
Elini yudu geçti
Dağlar kurbanın olam
Yarım ne dedi geçti.

Şu dağı aşam dedim
Aşam ulaşam dedim
Bir vefasız yar için
Herkesi paşam dedim.

Şu yar bir baktı geçti
Bilmedim vakti geçti
Dünya bir penceredir
Her gelen baktı geçti

— T —

Trenden duman tüter
Viranda baykuş öter
Bu ayrılık daima
Benim boynumu bükür.

Trenim yolda yolca
Yolun çiçeği boyca
Bir kız verin ağalar
Kalsın harmana borca.

— U —

Uy gelem mi, gelem mi?
Demir kapı delem mi?
Sen orada ben burda?
Ben soğuktan ölem mi?

— Y —

Yanan ağlar, yanan ağlar
Od düşmüş yanan ağlar
Ağlarsa bacı ağlar
Gerisi yalan ağlar.

Yazı yazdım üç kanat
Okuyan beni anlat
Ben garibim giderim
Yarım kime emanet?

Yan dalda iki kiraz
Biri al, biri beyaz
Kurban olduğum Allah
O güzeli bana yaz.

Şarkışla ve Yöresinden Bilmeceler

Derleyen : M. Sabri KOZ

- 1 — Eti haram, sütü helâl; canı var ka-
nı yok? (Arı)
- 2 — Küçücük kuşlar, camiyi taşlar,
kendi yapar, sahibine bağışlar? (Arılar)
- 3 — Sarıdır sarkar, düşeceğim diye
korkar? (Armut)
- 4 — O iken C olur, C iken O olur? (Ay)
- 5 — Boyu fidan gibi, eğilir sultan gibi.
(Ay Çiçeği)
- 6 — Ne yerde, ne gökte, cümle âlem
seyirde? (Ayna)
- 7 — Yüzü tüylü dösşek, bunu bilmeyen
eşşek? (Ayva)
- 8 — Çim, çiçek, çimboy çiçek, uzadı
gitti, dam boyu çiçek? (Bayrak)
- 9 — Yeni doğan çocuk, benden büyük ?
"Ben" sözcüğünün iki anlamlılı-
ğından yararlanılarak kurulmuş (1)
- 10 — Hey hün düştü hün düştü, şu te-
peye gün düştü, bir dalda beş elma, iki-
sine gün düştü? (Beşvakit namaz - öğle ve ikindi)
- 11 — Aldır abası, yeşildir küpesi, bu-
nu bilmeyen, eşek sıpası? (Biber)
- 12 — Hey huurtlar huurtlar, Yusufu-
mu yiyen gurtlar, altından su içer, tepe-
sinden yumurtlar? (Buğday)
- 13 — İki dereden sel gelir, beş kardeş
karşı durur? (Burun, sümük, parmaklar)
- 14 — Bizi gizler, eli gözler? (Cam)
- 15 — Yol üstünde kapalı sahan? (Camuz pislği)
- 16 — Kazanı küçük, pilavı tatlı? (Ceviz)
- 17 — Fır fırık, boynu yırık? (Cezve)
- 18 — Yitsem kusar, çeksem küser? (Cezve)
- 19 — Eğri butlu, yumuşak götlü?
(Çekirge)
- 20 — Derede pır pır, tepede pır pır,
iliksiz pır pır, kemiksiz pır pır? (Çekirge)
- 21 — Kılı ağzını açtı, çıblak içine kaç-
tı? (Çorap, ayak)
- 22 — Karanlık köşede cim cort? (Damla sesi)
- 23 — Pır pır uçar, ak ak sıçar? (Değirmen taşı)
- 24 — Karşıdaki taşlar kimin götüne?
(Dişler)
- 25 — Otuz iki kızıldık, ezildik, büzül-
dük, iki duvara dizildik? (Dişler)
- 26 — Dam başında dana oynar, yere
düşer yine oynar? (Dolu)
- 27 — Bilmecce bildirmece, dil üstünden
kaydırmaca? (Dondurma)
- 28 — Yol üstünde sarılı yazma ?
(Eşek sidliği)
- 29 — Ağaçtan atı, demirden katı, kulun
icadıdır, hakkın hikmeti? (Gemi)
- 30 — Ben giderim, o gider, arkamdan
tın tın eder? (Gölge)
- 31 — İki pencere var; gece kapar,
gündüz açarım? (Göz)
- 32 — Sarı öküz yattı, si.. yere battı?
(Havuç)
- 33 — Benim bir oğlum var; çükünü
sallar oturur? (İbrık)
- 34 — Yuları taktım sıpaya, sıçradı
çıktı tepeye? (İğne, iplik)
- 35 — Dört tatar, bir kuyuya ok atar?
(İnek memesi)
- 36 — İlim ilim ilmeli, ilim şık şık düğ-
meli, ya bunu bilmeli, ya bu gece ölmeli?
(Kabak)

- 37 — Yedi delikli tokmak, bunu bil-
meyen ahmak? (Kafa)
- 38 — Altı tahta, üstü tahta; içinde
bir kanlı kahbe? (Kama - ya da dil)
- 39 — Geriden gördüm bir taş, yanına
yardım dört ayak bir baş? (Kaplumbağa)
- 40 — Havada uçar kanadı yok, şeker
benzer tadı yok? (Kar)
- 41 — Allah yapar yapısını, demir açar
kapısını? (Karpuz)
- 42 — Ayakları küçüktür, gagası da bir
renktir; tıslar yanına varınca, suda olur
bir gemi, sen de bunu bil e mi? (Kaz)
- 43 — Açıldı sandık, döküldü fındık?
(Keçinin kıcı ve pislği)
- 44 — Derede tın tın, tepede tın tın, ke-
miksiz tın tın, iliksiz tın tın, çift gezer
tın tın? (Kelebek)
- 45 — Nereden geliyor ak goçum? Canı
var gamı yok gayadan. Gani niye gurudu?
Mevlâm böyle buyurdu. (Koyun ya da koç gibi
hayvanların kuyruğu)
- 46 — Bir kutum var, hep içine?
(Kulak)
- 47 — Götünden baktım, akciğeri gö-
ründü? (Küfle) (2)
- 48 — Kat kat dösşek, bunu bilmeyen
eşek? (Lahana)
- 49 — Yol üstünde kapalı sandık?
(Mezar)
- 50 — Don içinde dikili kazık?
(Mısır)
- 51 — Bize gel gö.. ne koyuyum?
(Minder)
- 52 — Kat kat kadayıf, kendisi zarif,
içinde özü var, tepesinde gözü var?
(Mum)
- 53 — Çarşıdan aldım bir tane, eve gel-
dim bin tane? (Nar)
- 54 — Yere vurdu yumruğu, bu Allah'ın
buyruğu, otuz okka eti var, beş okka
kuyruğu? (Oruç ve Kurban Bayramı)
- 55 — Beş ayağı var dört canı; sekiz a-
yak üstünde durmaya yüzdür onun par-
mağı? (Ölü ve ölüyü götürenler)
- 56 — Küçücük boylu, kadife donlu?
(Patlıcan)
- 57 — Yer altında gezer, gelinlerden
güzel? (Pulluk)
- 58 — Dört köşesi beş değil, başı sudan
hoş değil? (Sabun)
- 59 — Aydan ağrı (3), tuzdan acı, bunu
bilmeyen katır gibi kulunnacı? (Sarmısak)
- 60 — Üç ayağı var bir kapısı, dev gibi
yapısı? (Soba)
- 61 — Kat kat amma katmer değil, kızıl
amma elma değil? (Soğan)
- 62 — Buradan vurdum kılıcı, Halep'ten
çıktı bir ucu? (Şimşek)
- 63 — Dağda yatan taş gördüm, tuzsuz
pişen aş gördüm? (Tavşan, süt)
- 64 — Benim bir danam var, tepenin
bu yanını yayılır bir bu yanını?
(Tıraş makinesi)
- 65 — Dışı kara, kömür desem kömür
değil; içi beyaz, pamuk değil; kuyruğu
uzun; fare desem fare değil; ben desem
ben değil? (Turp)
- 66 — Helemez hülemez, ocak başına ge-
lemez? (Yağ)
- 67 — Karanlıkta kadı oturur?
(Yağ tulumu)
- 68 — Yer altında dede yumruğu?
(Yer elması ya da patates)
- 69 — Yer altında yağlı kayış?
(Yılan)
- 70 — Kıvrılıp yatan nedir, derede öten
nedir, tohumuz biten nedir?
(Yılan, kurbağa, mantar)
- 71 — Küçücük fil taşı, içinde beğler
aşı? (Yumurta)

Kustum Kusak (1)

Derleyen : Doğan KAYA

(Acıyurt; Sivas'ın merkez köylerinden biri olup, halkı; meşhur Karakalpak Türklerinden Mıhralı Bey'in ahfadındandır. Köyün, oldukça zengin folkloru vardır. Ağız itibarıyla, Azeri Türkçesi dil hususiyetlerini ihtiva eder. Bunun yanında, Sivas ağzının tesiri de görülür. Burada derlediğimiz bir masal yayınlıyoruz. Masal 62 yaşında nenem Gülseher Sönmez anlattı. Tarih : 31. X. 1973).

Varıymış, yohuymuş. Allah'ın gulu çohuymuş. Vahdın zamanın birinde, bi padişaan gayyet gozel, üç tene gızı varıymış. Bunnara, heç kimse dünür olmazıymış. Bu da, padişaan ağırına (2) gedereymiş.

Bir gün saraya çingen gelif (3). Padişah cingeni içeri alif. Cingene deyif ki:

— Menim gızdarımın heç bahtı açılmır. (4) Bu ne demeyhdır. Men bi padişah olum da, kimse gızlarıma dünür olmasın. Cingen de:

— Padişaaam! Senin gızdarıyın üçü de bi deve nesib olacah, deyif, çekif, gedif.

Ertesi günü, dev gelif, saray gapısının öyündeki (5) dileyh daşına oturuf. Bunu hizmetçi göruf. Hemen padişaan yanına gedif. Deyif ki:

— Padişaaam sağolsun. Elçi daşının üsdünde bi tene dev oturur. Padişah da :

— İçeri sesdeyin gelsin, deyif. Devi

72 — Pişirirsen aş olur, pişirmezsene olur?

(Yumurta)

73 — Metel metel mat atar, iki sıçan göt atar; biri bir deliğe, biri bir deliğe?

(Zevle) (4)

74 — Anırı anırı aştı tepeyi, kulağının ardı yedi sopayı?

(Zurna, davul)

75 — Bir bilmece sorayım, bilmezsen gene sorayım?

“Gene” sözcüğünün iki anlamlılığı üzerine kurulmuş)

76 — Zabın devam yağdan öldü, bir mullah yerde öldü, sabaha bir saat kala ilk akşamda öldü?

(Zayıf deve, yağ yükünün ağırlığına dayanamayarak ilk akşam denilen yerde, köprü üstünde ölmüş)

sesdeyifler. Dev de içeri girif, dooru padişaan yanna gedif. Selâmlaşif, Padişah soruf:

— De bahım. Dileyin nedi ki?

O da cuvap verif ki:

— Allaan emri, peygamberin gabliynen senin böyüh gızına dünürem. Padişah o faat: (7).

— Meedem ki sen Allaan emrinden gızına dünürsen, men de verdim getti, deyif.

Ertesi gün oluf. Dev gelif, gızı götüruf. Bir mağaradan içeri sohuf. Gızı burya goyuf, gendi (8) gedif. Dev gettiyhden soona gız bahıf ki bir ıssız yer.

— Yârebbi! Bu neydi benim başıma geldi, deyif. Ahşam oluf. Dev gelif.

— Ne iş görürsen deyi halımı hatırım soruf. O da:

— Eyyiem, deyif. Dev bunun üsdüne:

— Men indî (9) gedecem. Geleneçe evi süpürersen, Gabları yuyarsan. Orya da

77 — Sekiz öküzüm var, dördü suya girdi, dördü göğe çıktı?

(“Gök” sözcüğünün iki anlamlılığı üzerine kurulmuş)

78 — Ben ben iken, ben babam iken, babamla kar taşıdık?

(“Kardaşılık” sesini de veren “Kar taşıdık” sözünden yararlanılarak kurulmuş)

(1) 9, 75, 76, 77 ve 78 sayılı bilmecelelerin çözümleri ve gene durumları için bkz. M. Sabri Koz, Karşılıkları İçinde Bulunan Bilmeceleler, Türk Folklor Araştırmaları, sayı: 256, Kasım 1970, sayfa: 5786—5787.

(2) Küfle: Tandırlarda bulunan hava deliği.

(3) Aydan beyaz anlamında kullanılmış.

(4) Zevle : Karasaban ve kağına koşulacak hayvanların boğazına geçirilen, iki ucundan gergin olarak bağlanmış bükük çubuklar.

gusmuşam onu da yeyersen, deyif, geçif gedif. Gız dev gettiyhden soona evi süpüruf. Gabları yuyuf. Sıra gusaa (10) gelende:

— Dev benim, yeyif yemediyimi hardan (11) bileçeyh deyif silif süpüruf, galdırif çöplüye atıf. Aradan fahit geçennen (12) soona, dev gelif. Gızdan soruf ki:

— Evi süpürdün mü?

— Süpürdüm.

— Gabı yudun mu?

— Yudum.

— Pekii... Orya gusdum. Onu yedin mi?

— Yedim.

Dev bunu duyanda (13) gussa sesdenif: — Gusaam hardasan?

Ses gelif ki:

— Çöplüyün başındayam. O faat gıza deyif ki:

— Sen mana niye yalan söyledin.

Hemen evden çihif, dooru meşeliye (14) gedif. Çohlucu odun topluyuf, getirif. Bir ocak yahıf. Gızı içine atıf. Gız bütün bütüne (15) yanıf gedif. Dev gızı ataşdan ahf, ölüsünü yuharıdan, çengelden asıf. Terkelden padişaan orya gedif. Palişaa deyif ki:

— Gızın halı tohuyur. Ortancıl bacısını da isdiyir.

Padişah, bu sefer ortancıl gızı devin yanna gatıf, yola vuruf. Dev ortancıl gızı alif, aynı mağaraya getirif. Gendi tişeri (15) çihif. Gız o yanı, bu yanı bahıf ki ablası yohdu. Bi de yuharı bahıf ki bacısı çengelde asılı durur. Gorhusunnan ordaca (17) dört yerinden dodaa (18) yarılıf, ganna şırl şırl ahıf.

— Hayvah, deyif, menî de bele yapacah.

Dev dolanıf gelif ki, gız bi köşede gıvrılıf, oturur. Gızın halını hatırımı soruf. Arkasınnan da ablasına dediyhlerini buna da deyif, gerisine geri gedif.

Gız da evi süpüruf. Gabları yuyuf. Gusaa da köstüvasına (19) goyuf, götüruf tendirin küflesine (20) atıf.

Akşamınan dev gelif. Deyif ki:

— Evi süpürdün mü?

— Süpürdüm.

— Gabı yuduñ nu?

— Yudum.

— Pekii... Orya gusdum. Onu yedin mi?

— Yedim.

O faat gusahdan soruf:

— Gussum hardasan?

Gusah da deyif ki:

— Tendir küflesindeyem.

Dev bunu duyanda meşeliye gedif, odun topluyuf. Onnarı da ocacahda yahıf. Gızı içine atıf. Ortancıl gız da ablası kimi (21) ataşta yanıf. Dev bunu da bacısının yanına asıf. Asannan soona, terkelden padişaan yanna gedif. Selâmlaşif. Deyif ki:

— Bacıları halıyı pitirdiler. Hanayı (22) keseceyhler. Gucciyh (23) bacılarını isdiyirler. Padişah da:

— Peki götür, deyif. Gızı bunun yanna gatıf yola vuruf. Dev gucciyh gızı da mağaraya getirif goyuf. Gendi çihif gedif. Gız o gedende hemen bacılarına bahıf. Sağa bahıf, sola bahıf, bi de tepesinin üsdüne bahıf ki: ikisi de çengelde asılı durur. O faat öz özüne (24) deyif ki:

— Men indi bunnarın neden öldüyünü anlayaram.

Onaçan (25) dev gelif. Gızın halını hatırımı soruf. Sonunda da bacılarına dediyhlerini ona da tenbah (26) edif, eşiye çihif. Gız, dev çıhan da silif süpüruf, gabları yuyuf. Gusaa sıra gelende, deyif ki:

— Herhal, dev bacılarımı bunun üsdüne yahdı. Hemen bir torba tikif. Gusaa da bu torbanın içine goyuf, üreenin (27) başına asıf.

Ahşam dev gelif. Gızı annacına alıf. Deyif ki:

— Evi süpürdün mü?

— Süpürdüm.

— Gabı yudun mu?

— Yudum.

— Pekii... Orya gusdum. Onu yedin mi?

— Yedim.

Dev bunnarı duyanda, gusaa sesdenif: — Gusaam hardasan? Gusah cuvap verif ki:

— İsicak üreyh başındayam.

Dev bunu duyanda kehlenif. Gıza deyif ki:

— Men indi gırh gün yuhuya yatacam.

Başını gızın dizine goyuf, yuhuya yatıf. Yalanız dev fahtı gelmiyende, uyanma-

ziyimiş. Dev guhluyanda, gız devin gafasın dakı fesi galdırır, gırh tene anahtarı alıf. Anahtarlarınan teker teker yapıları acıf. Bahıf ki; hamısında da (29) adam. Gapılar açılarda, adamlar çıhıf gaçıflar. Gız bi gapıyı da açır ki; iki tene adam tahtayınan sandıh yapır. Adamlar gızı görende, deyifler ki:

— Sen insen mi, cinsen mi? Biz gırh senedir burdayıh. Sennen başgasını görmüş deyiliyh.

Gız da, oluf, piteni agnadıf. Ağnadanda:

— Men sizi gutardım. Siz de meni gutarın, deyif. Onnar da:

— Biz sana nasıl eyliyh (30) yapah, diyende, gız:

— Mana bi sandıh yapın. Bi de tahdadan tam tamına bi adam yapın. Gırh günnüyh de yeyeceyh bulun. Meni tahda adama goyun, sandığı kitdeyin (31) denize atın.

Deyif. Adamlar Sandığı da, tahda adamı da yapıflar. Sandığa gırh günnüyh azığı goyular. Gızı da, tahdıya gapadıf. denize atıflar.

Sandık denizde gece - gündüz gedif. Birgün, denizin ortasındaki padişaan gunaana (32), gendini vuruf. Bunu padişah görüf. Hemen adamlarına emir verif ki:

— Gedin bahın. Bu vuran nedi? Cansa mana (39), malsa size.

Adamlar, sandığın yanına gedif, toru atıflar. Sandığı yuharı çekif, padişaan yanına getirifler. Sandığı açıflar ki; içinen bi tahta adam çıhıf. Tahdıya deyifler ki:

— Sen ne iş görersen?

Tahda da cuvap verif ki:

— Gaz yayaram, culuh yayaram.

Onnar da, bu tahdıyı gaz çobanı edifler. Tahda birgün, beş gün bu gazdarı yayıf.

Bu deniz padişaanın da, bir oğlu varıymış. Oğlan öz özüne deyif ki:

— Yav! Bu tahta gazdarı nası yayır. Men bir pusum (34). Hemen gedif, bir dereye pusuf. Gız da burya gelif. Hava da çoh isicahıymış. Gız bunalıf, tahdadan çıhıf. Oğlan bi de bahıf ki tahda yarıldı ortasınan ay kimı bi gız çıhıd. Elemi (35) gız: "Doğan aya doğma men doğacam, çavan güne çavma men çavacam" derdi. Gız suya girende, pusudan çıhıf, dooru gızın elbiselerinin yanına gedif. Ordakı üzüylerden birini alıf, gerisine geri pusuy-

ya yatıf. Gız da suda yıhanıf, çıhıf. Üsdünü geyif. Bilerziyhlerini, üzüyhlerini tahıf. Bi de bahıf ki; sırça (36) parhaanın (37) özüyü yoh. O faat,

— Ya rebbi!.. Burda gazdarnan, menen başgası yohdu. Ecebe (38) bu gazdar mı yuddu? deyif, piçaanı çıharıf, gazdarı kesif. Heresinin de denciyhlerine (39) bahıf ki, heç birinde yoh. O zamana gader ahşam oluf. Gazdarın bir kısmı galıf. Onnarı da, ertesi güne birahıf. Kesdiyi gazdarı sırtına alıf. Geriye galanını da, öyüne gatıf, götürüf. Oğlan da, bunnarı hep görüf. Gız, gazdarı saraya getirif. Adamlar tahdanın öyünü kesifler. Hamısı da:

— Bu gazdarı niye kesdin, deyifler. O da:

— Needim (40), Ağılı (41) ot yediler. Men de kesdim. Bunu padişaan oğlu duyuf. Yanlarına gedif.

— Kesende n'avar, götürün etini yeyin deyif. Onnar naçar galıf, ölü gazdarını alıf gedifler.

Biz haber vereyh padişah terefinnen. Bunnar, garı—goca epeydir oğullarını evermeyh isdiyirlermiş. Oğlanın anası:

— Padişaaam gel biz birine bunu sordurah. Bahah ki; kim de gözü varıymış, deyif. Deli Besleme'yi çağırırif öğüdüyüfler.

Deli Besleme de, getif oğlanın ağzını arıyırif. Oğlan da:

— Men gapıdaki tahdıyı alacam. İlder ki dünya güzelı olsun. Başgasını almam, deyif. Deli Besleme bunu duyanda padaşaa gedif hamısını da sölyüyüf. Padişah da deyif ki:

— Yavv!.. Ne demeyh, olsun. Biz bir padişah olahda, bele birisini eve gelin getireyh. İndi mi, cindı mi? Belli döyül. Medem ki o bele deyir, biz artıh onun ne hayrına, ne şerrine garışırıh. Bele deyif, garşı çıhıflar.

Oğlan anasını da, babasını da diynemi-yif, gedif tahdıyı gendine alıf, evine getirif. O faat da, bir toy (42) varıymış. Tahdıyı annacına alıf, deyif ki:

— İndi sen bu toya gecedeysen. Üsdündeki tahdannan çıh. Baban da, anam da toydalar. Seni görsünner.

Gız gabil etmiyif.

— Nası olar. Allah meni de bele yaradıf. Sen derinnen çıh, men de çıhum, deyif. Ele diyende, oğlan parnaandaki üzüyü

görsedif. Gız üzüyü görende, hemen tanıyır. O faat, olan biteni anlıyır.

Biz haber vereyh devden. Dev yuhusunnan gahıf, bahıf ki gız yanında yoh. Hemen yola iravan oluf. Her yanı gezmiye başdıyır.

Oğlan üzüyü görsedennen sona, gıza:

— De tahdannan çıh, deyif. Gız da, bannınan ne keştiyse, (43) hep ağnadıf. Ağnadannan sonra:

— İndi, men bu tahdadan çıharsam, dev benim gohumu alar. Geler menı bular, deyif. Oğlan da:

— Dev sana birşey yapamaz. Bütün esgerleri garşısına çıhararam. Onu öldürerler. Senin yanna yahlaşamaz, deyif. O faat, gız naçar galıf, tahdasınan çıhıf. Oğlana deyif ki:

— Eyer ki benim tahdama bi keser vurarsansa keçer, gederem. İzimı gaybederem. Oğlan da:

— Keser vurmam, deyi yemin edif.

Gız altınını, incisinı tahıf. Üsdünü geyif. Toy yerine gedif. Gız orya gedende, oğlan gızın tahtasını ataşa atıf, yahıf, gız gerisine geri gelif ki; oğlan tahdasını ataşa atıf. Gız ağlıyır.

— Hayvah! Sen mana tüşmanlık ettin. deyif. Oğlanın anası da toydan gelende, Deli Beslemeyi annacına alıf. Deyif ki:

— Bizim oğlanın ettiyini beyenirsen mi? Bu niye bele etti. Biz arıyar, en güzelini bulardıh. Geddide gapımızdaki beslemeyi aldı.

Deli Besleme oğlanın hizmetçisiymiş. Gızı, bu da görüf. Oğlanın anasına deyif ki:

— Gel o gız burdadı. Senı götürüm. Gapının deliyinden bahın.

Oğlanın anası, babası, bacıları bunu duyanda, dooru Deli Beslemenin yanına tüşüf, dediye yere gedifler. Gapının deliyinnen bahıflar ki, düyünde gördüyhleri gız. Hemen:

— Toy gurulsun, deyifler. Toy guruluf. Tam o gece de, dev gelif. Navar, ne yoh, herkesin yuhusunu bağılyıf. Gız sağa gedif, sola gedif. Ona, buna vuruf. Fegat, hec biri uyanmıyır. Gendini teşeri atıf. Bi de bahıf ki, ah sahallı, gır addı (45), gara yamcılı bir pir dede, ordaca durur. Gızı görende:

— Gızım sen içeri gir, deyif. Gız da:

— Men nası, içeri girim. Dev menı öldürer, deyi irad edif. Pir deyif ki:

— Sen içeri gir. Devi görende, boynuna sarıl. O faat, devin elindeki yumah tüşer. Sen hemen yumaa (46) al ataşa at.

Gız içeri girif. Deve sarılıf. Sarılanda, elindeki yumah tüşüf. Hemen yumaa alıf, ataşa atıf. Atanda, herkes yuhusunnan gahıf. Bi de bahıflar ki; dev gızı parçalıyah. Heresi de, devin üsdüne atılıf, devi parça parça edifler.

Terkelden gıza, oğlana toy guruluf. Gırh gün, gırh gece çalıf oynuyuluf. Onnar yedi işi muratsarına geçtiler, siz de yeyif için muradınıza geçin.

(1) Kusak : kustumuk — (2) ağırına : zoruna, gücüne — (3) gelif : gelmiş — (4) açılmır : açılmıyor — (5) öyündeki : önündeki — (6) nedi : nedir — (7) faat : vakit, zaman — (8) gendi : kendisi — (9) indi : şimdi — (10) gusaa : kusmuğa — (11) hardan : nereden — (12) geçennen : geçtikten — (13) du-yanda: duyunca — (14) meşeliye : meşelik'e, ormana — (15) bütün bütüne : tamamıyla — (16) tişeri : dışarıya — (17) ordaca : hemen orada — (18) dodaa : dudağı — (19) köş tavası köş tavası, ateş tavası — (20) küfle : tandırın hava deliği — (21) kimi : gibi — (22) hana : halı dezgâhı — (23) gucciyh : küçük — (24) öz özüne : kendi kendine — (25) onaçan : ona kadar, o zaman — (26) tenbah : tenbih — (27) üreenin : yüreğinin, kalbinin — (28) annacına : karşısına (29) hamısında da: hepisinde de (30) eyliyh : iyilik (31) kitdeyin : kilitleyin (32) gonaana: konağına (33) mana : bana (34) pusum : pusayım, gizleneyim — (35) ele mi : öyle mi — (36) sırça : küçük — (37) parnaanın : parmağının — (38) ecebe : acaba — (39) denciyh : kursak — (40) needim : ne edeyim — (41) ağılı : zehirli — (42) toy : düğün — (43) keştiyse : geçti ise — (44) vurarsansa: vurur isen — (45) addı: atlı — (46) yumaa: yumağı.

ABONELERİMİZE

Yıllık abonesi sona eren okuyucularımızın, abone tutarlarını lütfetmelerini rica ederiz.

T.F.A.

Bize gelen KITAPLAR

● Dr. Mehmet TUĞRUL : "Mahmut-gazi Köyünde Halk Edebiyatı". Menkıbe, hikâye, masal ve fıkralar. Sunuş, önsöz ve biliyografya. Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları yayını, No. 4262. Millî Eğ. Bakanlığı Yayınlarında satılır. 23x16 Cm. boyunda, 372 sayfa, 21 lira.

● Cevdet KUDRET : "Ortaoyunu". Önsöz, Ortaoyununun tarihi, oyun yeri, bölümleri, oyun adları, kişileri, karakteri, Ortaoyunundaki görüş ve davranışlar, bibliyografya; Bahçe, Büyücü, Büyücü Hoca, Çeşme, Çivi baskını, Eskiçi Abdi, Ferhat ile Şirin, Fotoğrafçı, Gözlemci oyunlarının metni, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: 128, Edebiyat Dizisi : 30. 24x16 boyunda, resimli, 452 sayfa, 35 lira.

● Şerafettin IŞIK (H. Z. KOŞAY): "Cıncık". Keban Barajı öyküsü. Olay, hikâye biçiminde (zamanımızdan 12 yıl sonra geçer) bilimsel arkeolojik ve etnografik belgelere dayanılarak yazılmıştır. Desenlidir. Önsöz, Ankara Yayınlarından, P.K. 605, Ankara, 19x14 boyunda, 64 sayfa, 10 lira.

● Elif Kitabevi : "Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye'de Yayınlar". Katalog No. 9. 1848 eser hakkında bilgi. Ayrıca kataloğun sonuna yazar adları dizini eklenmiştir. 36-40, sayfalar folklor-mitoloji bölümü olup, 63 kitap adı ve özelliği verilmiştir, 18,5x13,5 boyunda, 148 sayfa, 10 lira.

● Halim YAĞCIOĞLU : "Destan Türk — Mustafa Kemaller Tükenmez". Şiirler. Türkiye Kemalist Yazarlar ve Sanatçılar Derneği Yayınları: 2, Şiir Dizisi: 1. 20x13,5 boyunda, 102 sayfa, 10 lira.

● Feriha AKTAN: "Yarın Sabah". Şiirler. Yeditepe Yayınları: 214. 19,5x13 boyunda, 88 sayfa, 7,5 lira.

● Hüseyin ULAŞ : "Çaput". Hikâyeler. Yeditepe Yayınları: 215. 19,5x13 boyunda, 158 sayfa, 10 lira.

● Kâzım YEDEKÇİOĞLU: "İğneden İpliğe". Düz yazı, görüşler ve şiirler. Eserin sonunda bir sözlük yer almıştır. İs-

teme adresi: K. Yedekçiöğlu, Vefa Poyraz Lisesi Müdürü, Küçükköy - İstanbul. 19x12 boyunda, 160 sayfa, 10 lira.

● Mut Beld'yesi (Sıtkı SOYLU): "Kurtuluş Savaşı'nda Mut ve Mutlular". Cumhuriyetin 50. Yılı dolayısıyla hazırlanmıştır. Mut Belediye Başkanı Yahya İnanıcı'nın önsözü ile. 32x23 boyunda, teksir edilmiş olarak hazırlanmıştır, 12 sayfa.

● Dr. Saim SAKAOĞLU : "Gümüşhane Masalları". Metin toplama ve tahlil, Cumhuriyetin 50. Yılı Armağanı. Eserde, Önsöz, Kısaltmalar, Giriş, Genel olarak masal, çeşitli ülkelerde masal kitapları, Türkçe masal kitapları, Türk halk masalları, Masallar üzerine ilmi çalışmalar, Masal derleme şekli, Derleme ile ilgili hususlar, Tasnif, Tahlil ve motif mukayesesi, Temler, Kahramanlar, Çevre, Şekil - epik kanunlar - formeller, Âdetler ve inanmalar, Metinler, Yazar - mütercim - kitap - dergi - coğrafi yer adları vs. indeksi, lügatçe, bibliyografya bölümleri yer almıştır. Atatürk Üniversitesi Yayınları No. 298, Edebiyat Fakültesi Yayınları No. 60, Araştırma Serisi No. 50, 24x16,5 cm. boyunda, XVI+700 sayfa, 89,50 lira.

● Refik ÜNAL: "Atatürk'ün Sevdigi Türküler, Halk Müziğinden Yankılar, Kurtuluş Savaşı Türküleri". Sunuş, Önsöz, bibliyografya ve 41 türkü ve oyun havasının sözleri ve notaları. Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları: 9. 34x24 boyunda, 96 sayfa, 5 lira.

● Tursun Bey — Ahmet TEZBAŞAR: "Fatih'in Tarihi - Tarih-i Ebul Feth". Yazarın hayatı, Bibliyografya, Metin, Açıklamalar ve Lügatçe. Tercüman 1001 Temel Eser: 21. 19,5x14,5 boyunda, 216 sayfa, 10 lira.

● Gündüz GÜRGEN : "Dini Şiirler Antolojisi". Mevlâna'dan günümüze kadar, geniş sözlüklü. İsteme adresi: Gündüz Gürgen, Öğretmenevleri, Handan sokak, 6/101, Konya. 18,5x14 boyunda, 220 sayfa, 10 lira.

(Basın : 20366 — 60188 — 143)

Türkiye Vakıflar Bankası

Türkiye Vakıflar Bankası
Bankacılık Hizmetlerinde Şansızın ve
İstikbalinizin Koruyucusudur

Çalış Parabiriktir ve Rahat et.

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

Şiddetli baş ağrılarına karşı

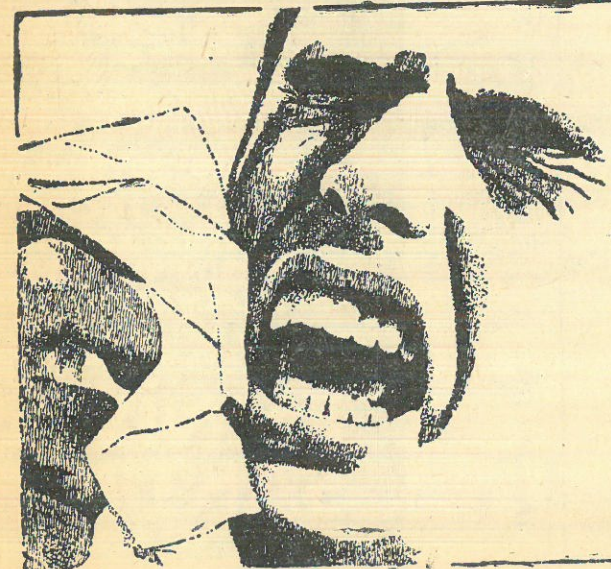
OPON KULLANINIZ

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ağrılarını teskin eder
OPON, bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır
OPON, günde 6 tablet alınabilir

(Yeni Ajans : 144)

(Yeni Ajans : 145)

GRİPİN, nezle başlangıcında birçok fenalıklan önlemek bakımından faydalıdır.
GRİPİN, 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir.

GRİPİN

yalnız
değilsiniz

TÜRK TİCARET BANKASI'nın

GARANTİLİ ÇEKLERİ

DAİMA YANINIZDADIR

SUBELERİMİZ SİZİ BEKLIYOR

**TÜRK
TİCARET
BANKASI**

Halk Sağlığı Hizmetinde Lokman Müstahzarları

Gastro Goutes Mide damlası
Gastroguanil İshal kesici
tablet

Metegastrin Mide tozu
Derivit Yara ve yanık mer-

hemi.
Deriseptol Yara ve göbek
tozu

Dover Tablet Öksürük ve
bronşite

Metekodin Öksürük hapi

Metekodin Öksürük şurubu
Algo - Liniment Ağrı frik-

siyonu
Algo - Wax Ağrı merhemi
Algo - Wax Vazo Grip ve

ağrılarda
Algo - Wax Nazal Nezle
merhemi

Ma-ka-ta Basur merhemi

Ekza - 9 Ekzema merhemi
Algo - Tablet Ağrı hapi

Lokman - Tablet Ağrı hapi

Algopirin Analjezik tablet

Algo - Tablet 4 tabletlik

Moruvit - Vitamine Kuvvet
şurubu

Kına - Kola İştah şurubu

Anamur Burun ve göz dam-

lası

Meprol Tablet Sinir hapi

Sollargen Granüle Ekzema -

kaşınıtı

Sel de Gastrin Granüle Mi-

de tozu

Cuti - Cura Cilt losyonu
Pedi - Cura Ayak banyosu
Pilo - Cura Saç ilâc:

Lokman Kaşe 100 lük ağrı
kesici

Panason (20 Gr. paket)
Sağlık çayı

Panason (50 Gr. alüminyum
kutulu)

Lokman Çayı Afiyet çayı
Dr. Krom Diş patı

Cilda El losyonu
Derm: Traş losyonu

Balvit Enerji ve kuvvet
macunu

Passibepine Sinir şurubu
İhtiyol Pomad

Çinko Pomad

Borik Pomad

Vazelin Saf

Lokman İlaçları Sağlık Hizmetinde, Onlara İnan ve Güven

(Basın : 20804 — 60151 — 148)

**EN KÜÇÜK
TASARRUFLARINIZA,
BÜYÜK
TASARRUFLARINIZ
GİBİ DEĞER
VEREN BANKA**

AKBANK

(Folklor : 146)

(Basın : 60089 — 147)

(Folklor : 147)

1868 - 1973

**ASIRLIK TECRÜBE
ARADIĞINIZ EMNİYET
ZENGİN İKRAMİYE
SOSYAL HİZMET**

ASIRLIK TASARRUF BANKASI

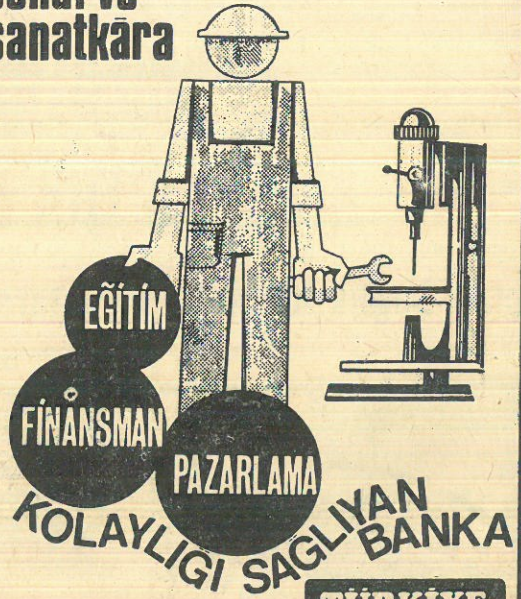
**EMNİYET
SANDIĞI**

**800'den fazla şube ile
HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde**

T.C.ZİRAAT BANKASI

(Folklor : 149)

**esnaf ve
sanatkara**

**KOLAYLIĞI SAĞLIYAN
BANKA**

**TÜRKİYE
HALK
BANKASI**